

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

वर्ष २९ अंक ११ फाल्गुण पूर्णिमा

The Ananda Bhoomi

श्रामणेर भन्तेहरूको भिक्षाटन : एक दृष्य

मूल्य रु. १५ -

आनन्दभूमि

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

२०५८ फागुन पूर्णिमा
बु.सं. २५४५

वर्ष २९ अंक ११
ने.सं. ११२२

The Ananda Bhoomi (Year 29, Vol. 11)
A Buddhist Monthly : March. 2002

बुद्ध वचन

जसले रोगीको सेवा गर्छ, उसले बुद्धको सेवा गरेको हुन्छ ।

धम्मो हवे एक्खती'ति धम्मचारी,
धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।
एसानिच्चंसो धम्मे सुचिण्णे
न दुग्गतिं गच्छति धम्म चारी'ति ॥'

धर्मको आचरण गर्नेलाई धर्मले रक्षा गर्दछ ।
धर्मानुसार आचरण राम्रो भएको ब्यक्तिलाई जहाँ
गए पनि सुख हुन्छ । धर्मचारी कहिल्यै पनि नराम्रो
ठाउँमा (दुर्गति) पर्दैन । धर्मको आचरण गरेमा
यस्तो फल प्राप्त हुन्छ ।

प्रमुख सल्लाहकार

भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक

भिक्षु सुदर्शन महास्थविर (उपाध्यक्ष, अ.ने.भि. महासंघ)

सम्पादक

कोण्डन्य (बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, २२६७०२)

सह-सम्पादकहरू

भिक्षु निगोध (विश्व शान्ति विहार, ४८२९८४)

राजु महर्जन (ग.छें, ५३७८८१)

विशेष सहयोग

त्रिभुवनधर तुलाधर, भुरुङ्खेल, २६३३००

सल्लाहकारहरू

भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि. गुठी)
तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु. दायक समा)

कला समायोजक

फलसमान शाक्य, ओकुवहाल, ५३१४४८

कम्प्युटर सज्जा

मदन लाल श्रेष्ठ, दीपक महर्जन, दुर्गेश श्रेष्ठ

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुखी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

संघरत्न डंगोल (श्रीवहाल), राकेश महर्जन, उत्तमधर महर्जन

आर्थिक व्यवस्थापन

विनोद महर्जन (सैठु गणेश), सुरज महर्जन (श्रीघः)

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघः) भिक्षु अस्सजि, नरेश
वज्राचार्य (बुटवल), हरिगोपाल महर्जन, गंगाराम महर्जन,
अनागारिका कल्यावती, सुनकेशरी श्रेष्ठ (वनेपा),
राजेन्द्र महर्जन, राजु गौतम, विकास तामाङ ।

सम्पर्क कार्यालय

सुखी होतु नेपाल,

बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, पो.ब.नं. ९९३, काठमाडौं

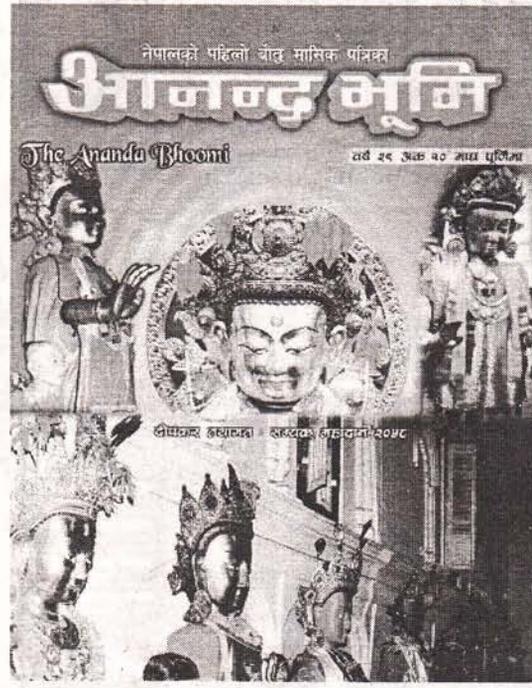
फोन/फ्याक्स २२६७०२/४८२९८४ E-mail : sukhi@ntc.net.np

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्ौं ।

गताङ्गमा प्रकाशित आनन्द भूमि

विषय सूची

	लेखक	पृष्ठ
सम्पादकीय		३
राजा विम्बिशारको....	अमृतानन्द महास्थविर	४
माघ पूर्णिमा : सी पुन्ही	सुदर्शन महास्थविर	६
सुवर्ण छत्रपुर.....	पदुम श्रामणे	८
कर्म कसरी हुन्छ ?	भिक्षु उदय भद्र	११
पुत्र वियोग	कल्याण मित्र	१२
दुःखको अन्त.....	पुष्परत्न शाक्य	१४
बुद्ध धर्म सम्बन्धी नीति	.....	१६
भिक्षाटन र विश्वशान्ति	सायमि के. रवि	१८
नेवा: म्हसिका	भिक्षु सुगन्ध	२१
निपु चिनाखैँ	भिक्षु सुशिल	२५
लिपाला:सां वोध जुल	राजु महर्जन (लुँभ्या:)	२६
Philosophy Behind...	Dr. Ganesh Mali	२७
Where is hapiness	Ayya Medhanandi	३०
बौद्ध पत्रमित्रता, सम्पादकलाई चिठी		३२
समाचार विविध	सुखी होतु डेस्क	३३

*Best wishes to all
living beings
with best
compliments*

Ajay Emporium

Naghal Tole
Kathmandu, Nepal

निरोगी जुड्गु परम लाभ खः, सन्तोषी जुड्गु तधंगु
धन खः, विश्वास तधंगु

बन्धु खः, निवाण तधंगु सुख खः ।

॥ श्व हे सुभाषित वचन खः ॥

MANITARA SHOPPING CENTRE

मणितारा सपिङ्ग सेन्टर

Siddhi Bhawan
Kantipath, Kathmandu
Nepal

Tel : 253008, 256165
Fax : 00977-1-258437
E-mail : mani@tara.mos.com.np

रगतले धोएर रगतको दाग सफा हुन्न कहिल्यै यहाँ

आज प्रत्येक व्यक्तिदेखि समुदाय र समाजसम्म, राष्ट्रदेखि अन्तराष्ट्रिय जगतसम्म सबैभन्दा तड्कारो समस्या र आवश्यकता भनेको शान्ति हो। अध्यात्मिक जगत मात्र होइन स्वयं भौतिक संसारमै पनि शान्तिको अनुभूति गर्न नचाहने कोही हुँदैनन् होला र पनि शान्तिकै नाममा अशान्ति व्याप्त गर्ने पक्षहरू पनि यहाँ प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रूपमा सक्रिय रहेका छन्। यहाँ शान्ति प्राप्तिकै नाउँमा हिंसाको वाटो अवलम्बन गरिराखेको क्षेत्र पनि यत्रतत्र छन्। अन्तराष्ट्रिय आतंकवादको जरो नै उखेलने भन्ने तारालाई वृत्तान्त पार्ने प्रयास-दवाव पनि व्याप्त छ। तर दवाव र शक्तिको आडमा आधुनिक विश्वमा शान्ति स्थापना गर्ने प्रयास अन्ततः कोरा इच्छामा परिणत हुनसक्छ, प्रत्युत्पादक सिद्ध हुनसक्छ, भने यस्तै अंकगणितीय रूपमा अशान्ति वातावरणलाई निस्त्याउने कुरामा दुईमत नहोला।

विगत इतिहासमा आपसी द्वन्द, रीसइवी तथा द्वेष भावले शक्ति प्रदर्शनको नाममा अत्याख विध्वंशात्मक एवं नरसंहार पूर्ण युद्धहरू छेडिएर, रगतले पोतिएका इतिहासका पानास्वरूप प्रथम विश्वयुद्ध र द्वितीय विश्वयुद्धजस्ता काहालिलागदो हृदयविदारक घटनासमेत भैसकेको वस्तुतः आपसी शक्तिद्वन्द, छलकपट र षडयन्त्र, आपसी खुट्टातान्ने प्रवृत्तिजस्ता कुतत्त्वको हावीले गर्दा आज हाम्रो समाज राष्ट्र एवं अन्तराष्ट्रियवीच शक्तिद्वन्द भइरहेका छन्।

आज कहीं राजनैतिक, सामाजिक, भाषिक, जातीय, आर्थिक, धार्मिकजस्ता सवालहरूमा स्वतन्त्रता र विकासको लागि क्रान्तिहरू शान्ति तवरमा भन्दा कैयौं गुणावढी हिंसात्मक तवरमा क्रान्तिहरू छेडिएका छन्। वस्तुतः यस्ता सवालहरूको क्रान्तिले हरेक देशमा प्रभाव पार्नुलाई अस्वाभाविक मान्न सकिन्न। परिणामतः शान्ति क्षेत्र भनी विश्वस्तरमै मान्यता प्राप्त गर्न उन्मुख भैसकेको हाम्रो देश नेपाल पनि विगत केही वर्षअघिदेखि अशान्तिको भुमरीरूपी चपेटामा फस्दै धरापमा धकेलिदै गइरहेको छ, भन्ने कुरा वर्तमान स्थितिले उदाङ्ग पारिदिएको छ। माओवादीहरूले हिंसाको वाटो अवलम्बन गरिएकोमा आज श्री ५ को सरकाले त्यस्ताई परास्त गरी शान्ति स्थापना गर्ने भनी देशमा सकटकाल लागू गरी छोटो अवधिमा समाप्त पार्ने अभिप्राय राखी जेजस्ता कदमहरू चालिए त्यो पर्याप्त नभई अवधिलाई लम्ब्याइएको छ।

वास्तवमा आतंकवादको नियन्त्रणार्थ केवल हतियार, सेनाको बल र संचारमाध्यमको नियन्त्रण र एकपक्षीय आ-आफ्नो प्रचारले मात्र सम्भव नहुने कुरा तीन महीने सकटकालले स्पष्ट पारिदिएको छ। हिंसाले कस्तो परिणाम निकाल्छ भन्ने प्रमाणको लागि - प्रहरी र सेनाको हत्या गर्दा माओवादी रमाउने, सरकार रुच्चे मुख लगाउने, माओवादीको हत्या गर्दा सरकार रमाउने र माओवादी सुर्ताउने फेरि सैनिक र प्रहरीको हत्या गर्दा माओवादी रमाउने र सरकार सुर्ताउने घटनाहरू प्रत्यक्ष उदाहरण हुन्। त्यसैले **वैरभावले वैरभाव कहिल्यै शान्त हुँदैन, अवैरभावले मात्र वैरभावलाई शान्त पार्न सकिने हुन्छ** र त्यसैले **समन गरी बशमा पार्न सक्ने हुन्छ भन्ने बुद्धोपदेशलाई प्रत्येक नेतृत्व वर्गले मनमा धारण गरी व्यवहारमा उतार्नेतर्फ उन्मुख हुनु नितान्त आवश्यक भैसकेको छ।** यथार्थतः प्रजातन्त्रानुरूप जनताका आधारभूत मागहरू पूरा गर्ने कदमहरूलाई मूर्तरूपले व्यवहारमा उतारेर मात्र आतंकवादलाई हराउन सकिने सम्भावना भेटिने हुनसक्छ। जनताको लागि गरिनुपर्ने कार्यहरू नेतृत्ववर्गबाट इमान्दारीकासाथ व्यवहारमा उतार्न थालिएमा जनशक्तिले आतंकवाद कृयाकलापमा सरिक हुनेहरूलाई वातावाट समाधान निकाल्न बाध्यपार्न सकिने सम्भावनाहरू देखिनेहुन्छ। सबैले यो कुरालाई कहिल्यै विर्सनु हुन्न कि **रगतले धोएर रगतको दाग कहिल्यै सफा हुनै सक्दैन।**

बुद्धको जन्मभूमि नेपाल अधिराज्य वास्तवमा शान्तिभूमि-आनन्दभूमिको रूपमा अघि बढोस् भन्ने अभिलाषा सबै नेपाली जनतामा रहेर पनि आज त्यो शान्तिको आशामा तुषारापात छाएको छ, हिंसा र आतंकमै होमिँदै गृहयुद्धको भुमरीमा धकेलिँदै अगाडि बढिरहेको छ। त्यस्मा जिम्मेवार को ? भन्ने भविष्यले निर्धारण त गर्ने नै छ। विग्रह र विवाद, विखण्डन र विभेदीकरण होइन, सहमति र मेलमिलापपूर्ण वातावरण अनि एकीकरणमा शान्तिवार्ताको खाँचो छ। मतिभ्रष्ट स्वभाव, कलुषित विचारधारा, संकुचित भावना तथा स्वार्थगत मनोभाव एवं दृष्टिलाई पाखा लगाई स्वस्थ मानसिकताको विकास गरी, दलगत स्वार्थभन्दा माथि पुगी, राष्ट्रिय एकताको भावना मजबूत पारी नेपाल राष्ट्रको विकास गर्न आ-आफ्नो कामकर्तव्य बोध गर्नेतर्फ उन्मुख हुनु सबैका लागि सुखकर विषय हुने छ। अतः देशमा शान्ति स्थापनार्थ हाम्रो हृदय परिवर्तन गरिनु आवश्यक छ, जसबाट शान्ति छाउने कुरामा धेरै सम्भावनाहरू भेटिँदै जाने हुन्छ, भन्ने कुरालाई हामी सबैले मनमनै गुणगुनाएर व्यवहारतर्फ अगाडि बढ्नेतर्फ लाग्ने होइन त ? यतातिर सबैको ध्यानाकृष्ट हुनु पर्ने होइन र ?

Bordar

राजा बिम्बिसारको श्रद्धा र भक्ति

■ भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर

भरखरै प्रकाशमा आएको नयाँ धर्ममा (बुद्ध धर्ममा) दीक्षित भइसकेपछि राजा बिम्बिसारले बुद्धप्रति मात्र नभई बुद्धधर्म चिरस्थायीको निमित्त समेत महत् श्रद्धा र भक्ति राखेका थिए। राजा स्वयंले महीनाको ६ दिन उपोसथ व्रत पालन गर्थे। यस आदर्शवाट अरू सर्वसाधारण जनतालाई ठूलो प्रेरणा मिल्दथ्यो। बुद्धधर्मप्रति राजाको मनमा अटल श्रद्धा बसिसकेको कुरा निम्न उदाहरणवाट प्रमाणित हुन्छ-

एक समय, वैशालीमा दुर्भिक्ष पर्दा वैशालीवासी लिच्छवीहरूले महालि लिच्छवी जो बिम्बिसार समागममा श्रोतापन्न भएका थिए उनलाई बिम्बिसार राजाकहाँ गई भगवान् बुद्धलाई वैशाली नगरमा अवतरण गराउन निम्तो गरि ल्याउन पठाएको बेला, महालि लिच्छवी अनेक उपहार का साथ राजा बिम्बिसारकहाँ गई विन्ति गर्दा, बिम्बिसार वाट, 'बुद्धसंग नै प्रार्थना गर्नु' भन्ने आज्ञा सुनेपछि उनले बुद्धसंग प्रार्थना गरी बुद्ध भगवान्लाई वैशाली नगरमा अवतरण गराएका थिए। त्यसबखत बिम्बिसार राजाले, 'भगवान्ले वैशाली जाने स्वीकृति दिनुभयो' भन्ने सुनी वाटो-घाटो सफा सुगन्ध गराई, राजगृहदेखि गंगाको किनार सम्मको ५ योजनाको मार्गमा ठाउँ-ठाउँमा बासस्थान (विहार)हरू बनाए। बडो धूमधामसंग श्रृङ्गार गराई, दुई ढुङ्गाजोरी बनाइराखेको श्वेतछत्र सहितका मण्डपमा बुद्ध भगवान्लाई बसाई, घाँटीमा नडुवाउञ्जेल गंगाभित्र गई बुद्धलाई पुन्याई विदाइ गरेका थिए। यति मात्र होइन भगवान् बुद्ध नफर्किउञ्जेलसम्म गंगाको किनारमै बास बसेका थिए। वैशालीवाट फर्केर आउनुहुँदा पनि घाँटीसम्म डुवाउञ्जेल गंगाभित्र पसी बुद्धको स्वागतार्थ गएका थिए।

राजालाई दिन प्रतिदिन सुवासित जूही र चमेली आदिको फूल ल्याउने सुमन मालाकार थियो। उसले दिनहुँ आठ कार्पापण पाउँदथ्यो। एकदिन विहानै राजालाई फूल लगिरहेको बेलामा भगवान् बुद्धलाई सडकमा देखेर उसको मनमा बलवत् श्रद्धा र भक्ति उत्पन्न भई, 'राजाले मलाई चाहे प्राणदण्ड दिऊन्, चाहे देश निकाला गरून् तर यो फूल भगवान्लाई नै चढाउनेछु' भन्ने दृढतागरी, जम्मै

फूल भगवान्लाई चढायो। यो कुरा सुनी उसकी पत्नी राजदण्डवाट डराई, 'यो मूर्ख पतिले राजाकहाँ पुन्याउनुपर्ने फूल जम्मै बुद्धलाई चढायो। अब राजाले यसलाई मात्र नभई मलाई समेत दण्डित गर्नेछन्, किन मैले राजालाई अगाडि नै यो कुरा जहरे नगरौं?' भनी मनमा सोची राजाकहाँ गई, 'महाराज ! मेरो मूर्ख पतिले महाराजलाई चढाउनुपर्ने फूल जम्मै बुद्धलाई चढाइदियो, यसमा मेरो कुनै कसूर छैन। मैले त्यस्तो मूर्ख पतिलाई छाडिपनि सकें। सजाँय उसैले पाओस् !' भनी विन्ति गरेको सुनी राजा भित्रीभित्रै सुमन मालाकारप्रति अत्यन्त प्रसन्न भई, बाहिरवाट रिसाएको जस्तो गरी, 'त्यसोभए तिम्रो पतिले नै त्यसको फल भोग्नेछ' भनी आज्ञादिई तुरुन्त भगवान्को पछिपछि लागी सुमन मालाकारको प्रशंसा गर्दै, उसैदिन राजाले सुमन मालाकारलाई सर्वाष्टक पुरस्कारले विभूषित गरे। यस पुरस्कारमा दास-दासी, ८ हजार कार्पापणसहित गाउँ पनि समावेस थियो।

अर्को एक दिन राजालाई असमयमा सारै नै आँप खाने इच्छा लागी उनले उद्यानपाललाई यो कुरा सुनाए। उद्यानपालले, आँप नफल्ने समय भएको हुँदा एक ठूलो उपाय सोची उद्यानमा गई, एक आँपको रूखको जरामा अनेक प्रकारका रसायन पदार्थ हाली, केही दिन भित्रै चार वटा आँप जरोमै फलाई, ती आँपहरू राजालाई चढाउन गइरहेको बेला बाटोमा, अत्यन्त प्रसन्न मुद्रामा महामौद्गल्यायन महास्थविर भिक्षाटनको निमित्त गइरहनु भएको देखी, 'अहोभाग्य ! यी आँप यी महास्थविरलाई चढाउन पाए म गरीबको कल्याण हुने थियो' भन्ने प्रबल श्रद्धा उत्पन्न भई, राजाले मलाई प्राणदण्डै किन नदिऊन्, किन्तु यी दुर्लभ आँप महास्थविरलाई नै चढाउनेछु' भन्दै प्राणार्पित दृढ श्रद्धाले महास्थविरको भिक्षापात्रमा चारैवटा आँप राखिदिई सकेपछि, राजालाई विनम्रतापूर्वक वस्तुस्थितिको व्यहोरा विन्ति गर्‍यो। राजाले सो व्यहोरा सत्य हो कि होइन भनी बुझ्न लगाउँदा, मौद्गल्यायन महास्थविरले ती आँपहरू भगवान्लाई चढाउँदा भगवान्ले सारिपुत्र महास्थविर,

मौद्गल्यायन महास्थविर तथा महाकाश्यप महास्थविरहरूलाई समेत एक एकवटा दिनुभई आफूले पनि थौंटा ग्रहण गर्नुभएको कुरा सुनी, मगधराजा सेनीय विम्बिसार अत्यन्त खुशी भए । अनि राजाले सो उद्यानपालसँग दान दिएवाट प्राप्त भएको पुण्यको भाग समेत मागी, उसलाई वस्त्रालंकार सहित एक गाउँ पनि बक्स दिए ।

धनीय भिक्षुले विनाअनुमति काठगोदामवाट काठहरू लगी आफ्नो कुटी बनाउँदा पनि राजाले चीवर वस्त्रप्रति भक्ति प्रकटगरी सो भिक्षुलाई त्यसै छाडिदिएका थिए । एक दिन तपोदामा नुहाउन जाँदा त्यहाँ भिक्षुहरू नुहाइरहेको देखेर, भिक्षुहरूले नुहाउन सिध्याएसम्म किनारामा वसिरहेका थिए ।

विम्बिसार राजाले अनाथपिण्डक गृहपतिले जस्तै बुद्धसँग कहिले पनि कुनै प्रश्नहरू सोधेको देखिदैन । केवल एकपटक भगवानले प्रातिहार्य देखाउने घोषणा गर्नुभएको सुनी विम्बिसार राजाले बुद्धसँग, 'भन्ते ! तपाईंले ऋद्धि-प्रातिहार्य देखाउनु हुन्न भन्ने नियम प्रज्ञापन गर्नुभएको छ । किन्तु तपाईंले 'ऋद्धि-प्रातिहार्य देखाउनेछु' भनी घोषणा गर्नुभयो भन्ने सुन्दछु । कसरी तपाईंले नियमको उल्लंघनगरी प्रातिहार्य देखाउनुहुन्छ ?' भनी सोधदा भगवान् बुद्धले राजासँग निम्न कुरा सोध्नुभयो ।

"महाराज ! तपाईंको राज्यमा कुनै अनधिकारी पुरुषले वगैचावाट आँप टिप्यो भने उसलाई तपाईंले के गर्नु हुन्छ ?"

'दण्ड, सर्जाँय भन्ते !'

'तपाईंले नै टिपेर लिंदा तपाईंलाई के दण्ड हुन्छ नि ?'

'भन्ते ! मलाई कुनै दण्ड लाग्दैन किनकि वगैचाको मालिक नै मै हुँ ।'

'महाराज ! त्यस्तैगरी जुन नियमहरू प्रज्ञापन गरिएका छन्, ती भिक्षुहरूका निमित्त हुन् न कि मेरा निमित्त ।'

अर्को एक दुई ठाउँमा राजाले बुद्धसमक्ष एकत्रित हुने जस्ता केही सुभाउहरू पेश गरेको देखिन्छ ।

कहिलेकाही राजकाजमा व्यस्तभएर आफूले दिएको वचन पूरा गरिदिन भुले तापनि स्मरण भएपछि सो काम पूरा गरिदिने स्वभाव हामी राजाको जीवनमा पाउँदछौं । जस्तै-एकदिन, पलिन्दवच्छ महास्थविरलाई दिएको वचन ५०० रात भुलेर पनि, पुनः स्मरण भएपछि पुन्याइदिएको र अर्को एकपटक पावावासी गोधिक, सुवाहु, वल्लिय र उत्तिय भन्ने चार मल्ल राजकुमारहरू बुद्धधर्ममा भिक्षु भई अरहत् फल प्राप्त गरी विचरण गर्दै राजगृहमा पुग्दा, विम्बिसार राजाले वहाँहरूलाई निम्तो गरी, प्रत्येकलाई कुटी बनाइदिए । किन्तु छाना हाल्न विसैको थियो । तर विसैको कतिपय महीनापछि वर्षाद याममा पनि वर्षाद नभएकोले कुटीमा छाना हाल्न विसैको कुरा सम्झी छाना राखिदिएपछि वर्षाद पनि भयो ।

राम्रो संग नछाएको घरको छानावाट पानी चुहिए भैं
राम्रोसंग ध्यान-भावना नगरेको चित्तमा राग (लोभ) उत्पन्न हुन्छ ।

बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेड

Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal
Tel : 231556, 231557, 231558, 231674, 231575,
Fax : 223279, Tlx : 2820 BOK NP
SWIFT : BOKLNPKA, E-mail : moti@bok.com.np

माघ पूर्णिमा : सी पुन्ही

■ भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

वैशाख-पूर्णिमा, जेष्ठ-पूर्णिमा र आषाढ-पूर्णिमा पछि माघ-पूर्णिमा बौद्धहरूको निमित्त ठूलो महत्त्व राख्दछ । पालि वाङ्मयअनुसार यस दिन तीन महत्त्वपूर्ण घटनाहरू घटेका थिए ।

बुद्धद्वारा धर्मको प्रचार र बुद्धको भिक्षुसंघको स्थापनाको सात आठ महीनाभित्रै धेरै सम्पन्न कुलका युवकहरू, धर्म-साधनाका विभिन्न समूहमा छरिएका परिव्राजकहरू, विविध तपश्चर्यामा लागेका तपस्वीहरू र मुक्ति मार्गका गवेषक निर्गन्थहरू बुद्धको भिक्षुसंघमा सम्मिलित हुन पुगेका थिए । यसको मूल कारण ६० जना श्रावकहरू हुने वित्तिकै एक बाटोबाट दुईजना नगईकन बहुजनको हित र सुखकालागि धर्म-प्रचारार्थ बुद्धले थाल्नु भएको प्रचार अभियान हो । यसै अभियानअनुसार भिक्षु अश्वजित एकलै धर्म प्रचार गर्दै राजगृहको छेउछाउँमा पुगिसक्नुभएको थियो । शाक्यमुनि बुद्धको पहिलो धर्म उपदेश धर्मचक्र प्रवर्तन सुन्ने पाँच जना कपिलवस्तुका श्रमणहरू मध्येमा सबैभन्दा कान्छो अश्वजित हुनुहुन्थ्यो । कोण्डण्य, वप्प, भद्विय र महानाम पछि अश्वजित पनि “जुन जति समुदय धर्म (कारण स्वभाव) छन्, ती सबै निरोध धर्म (नाश हुने स्वभावका) हुन्” भन्ने विरज विमल धर्मचक्र उत्पन्न भई अर्हत् हुनुभएको थियो । राजगृहनिर् आयुष्मान अश्वजित पूर्वान्ह समय हातमा भिक्षापात्र लिई सुआच्छादित रूपमा चीवर वस्त्र लाइकन सुन्दर शान्त आलोकन विलोकन दृष्टिको संयमका साथ संकोचन र प्रसारणको अनुशासनका साथ भिक्षाटन गर्दै हुनुहुन्थ्यो । यस भिक्षाटनबाट प्रभावित भई मुक्तिको खोजमा हिँडिरहेको संजय परिव्राजकका २५० शिष्यमण्डली मध्येको एक परिव्राजक सारिपुत्रलाई यस्तो लाग्यो कि कतै यस लोकमा सम्पूर्ण अरि (शत्रु) माथि विजय पाइसकेका अर्हत् (अरि+हत्) हरू मध्येमा यो श्रमण पनि एक अर्हत् त होइन ? सारिपुत्र भिक्षाटनचारी अश्वजितको पछिपछि लाग्यो । प्राप्त भिक्षाटनको भोजन उपरान्त सारिपुत्रले अब त कुरा गर्न सकिने, प्रश्न गर्न हुने समय भयो भनी विचार गरी सोध्यो, “आवुस ! तिम्रा इन्द्रियहरू प्रसन्न छन्, तिम्रो छविवर्ण परिशुद्ध र उज्ज्वल

छ । तिम्रो शास्ता को ? तिम्री कुन धर्मलाई मान्छौ ?” अश्वजितले उत्तर दिनुभयो, “आवुस ! शाक्यकुलबाट प्रव्रजित हुनुभएका महाश्रमणलाई नै भगवान मानेर म प्रव्रजित भएको हुँ । ऊनै भगवानको उपदेश मेरो धर्म हो । सारिपुत्रको अर्को प्रश्न हो, “आवुसको शास्ताको सिद्धान्त के हो ?” प्रत्युत्तरमा अश्वजितले भन्नुभयो - आवुस ! म भर्खरमात्र प्रव्रजित भएको हुँ । विस्तारपूर्वक म तिम्रीलाई भन्न सक्तिन । संक्षेपमा धर्म सिद्धान्तबारेमा भन्नेछु ।” “संक्षिप्त होस् वा विस्तृत, मलाई त “अर्थ” को मात्रै प्रयोजन छ ।” त्यसपछि अश्वजितले भन्नुभयो, “हेतु (कारण) बाट उत्पन्न हुने जति पनि धर्महरू (दुःख आदि स्वभाव धर्महरू) छन् ती सबैको हेतु (दुःख समुदय) को निरोध छ, यही मार्ग महाश्रमणको वाद (प्रतिपद) हो ।”

यति सुन्नेवित्तिकै “जुन जति पनि समुदय धर्महरू छन्, ती सबै निरोध-धर्मका हुन्” भन्ने दृष्टिकोण सारिपुत्रमा स्पष्ट भयो । सारिपुत्रले आफ्ना सहचारी मौद्गल्यायन कहाँ गइकन भने, “आवुस ! मैले अमृत पाएँ ।” वास्तवमा यही हेतुवादको व्याख्या प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त हो । अनि यही प्रतीत्यसमुत्पाद पछि गएर दार्शनिक विकासको चरमविन्दुमा शून्यवाद भयो । अश्वजितकै निर्देशानुसार सारिपुत्र र मौद्गल्यायन बुद्धकहाँ गए । बुद्धको उपदेश सुनेर श्रावकहरू भए । पछि गएर यी दुवै ब्राह्मणकुलबाट परिव्राजक हुँदै प्रव्रजित श्रावक हुनुभएका सारिपुत्र र मौद्गल्यायनमा यति अग्रगण्य गुणहरू भए कि आजको जस्तो माघ-पूर्णिमाको दिन बुद्धले तिनीहरू श्रावकहरूमध्येमा अग्रतम अग्रमहाश्रावक रूपमा घोषणा गर्नुभयो ।

बुद्धको भिक्षुसंघमा प्रवेश हुने उपसम्पदा विधि अर्थात् भिक्षु बन्ने बनाउने विधि त्यसबेलाको प्रजातन्त्र शैलीको छ । दुर्गम ठाउँमा भए कम्तिमा पाँचजना र सुगम ठाउँमा भए कम्तिमा दश जना भिक्षुहरूको गणपूरक संख्याको भिक्षुसंघले मात्र अर्को एक नयाँ भिक्षु बनाउने (संघ सदस्यता प्रदान गर्न) सक्ने विधिमा, त्यस्तै भिक्षु बनाउँदा गरिने प्रश्न र प्राप्त प्रत्युत्तर संघमा सुनाउने

(प्रतिवेदन दिने) प्रक्रियामा, त्रुटि (प्रज्ञप्ति-प्रस्ताव) मा, विवाद भए छन्न (मत) दान गर्ने प्रावधानमा र अनुमोदन (प्रस्ताव पारित) हुने संघ-पद्धतिमा गणतन्त्रात्मक शैली छ । आजको हाम्रो संसदीय पद्धतिमा वील टेबुल गर्ने, छलफल गर्ने, मतदान गर्ने र वील पारित हुने कार्यविधिमा यही छाप छ । आजको जस्तो माघ-पूर्णिमाको दिन यस्तै प्रातिमोक्षको उपदेश बुद्धले दिनुभएको थियो । त्यो पनि यस्ता भिक्षु बनाउने प्रक्रिया शुरूहुनु अघि बुद्धद्वारा “एहि भिक्षु” “आऊ भिक्षु” भन्ने शब्दबाट भिक्षु भएका १२५० जना क्षीणाश्रव भिक्षुहरूको सामुन्ने । भिक्षुहरूको ठूलो समागम प्रायः गरी आमन्त्रण भएर अथवा पूर्वसूचना भएर मात्र हुन्थ्यो । तर एक माघपूर्णिमाका दिन बुद्धको “एही भिक्षु” आऊ भिक्षु भन्ने वाणीबाट उपसम्पदा भएका, विनाआमन्त्रण वा विनापूर्वयोजना वा विना सूचना नै १२५० जना क्षीणाश्रवी भिक्षुहरू बुद्धकहाँ भेला भए र त्यस भिक्षु संघलाई बुद्धले प्रातिमोक्षको उपदेश दिनुभयो । यही माघ-पूर्णिमाको दोश्रो महत्त्वपूर्ण सुसंयोगको घटना हो ।

सिद्धार्थ गौतमले २९ वर्षको उमेरमा महाभिनिष्क्रमण गर्दै ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभयो । अनि ४५ वर्षसम्म निरन्तर गाउँ, नगर, जनपद विचरण गर्नुहुँदै बुद्धको जीवन ८० वर्ष पूरा हुन केही महीना बाँकी थियो । मगधका राजा अजातशत्रुको महामात्य वर्षाकारको सामुन्ने गणतन्त्र र भिक्षुसंघको सात अपरिहानीय धर्मको उपदेश दिनुहुँदै

बुद्ध अम्बलट्टिका वनमा पुग्नुभयो । त्यहाँ बुद्धलाई संचो भएको थिएन । त्यहाँबाट नालंदा र पाटलिग्राम (पटना) हुँदै वैशाली पुग्नु भयो । त्यहाँ वैशाली, जहाँ त्यस बेला सवैभन्दा सशक्त गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था थियो, लाई वडो अर्थपूर्ण दृष्टिबाट हेर्दै बुद्धले भन्नुभयो “आनन्द ! यही तथागतको अन्तिम वैशाली दर्शन हो ।” यस भावविह्वल हुने उद्गार पछि बुद्धले चापाल चैत्यमा आफ्नो जीवनको आयु संस्कार परित्याग गर्ने अवस्थालाई स्वीकार गर्दै आजकै जस्तो माघ-पूर्णिमाको दिन आज्ञा भयो, “आजभन्दा तीन महीनापछि तथागतको महापरिनिर्वाण हुनेछ ।” बुद्धको यस वचनलाई बौद्ध वाङ्मय बुद्धद्वारा आयुसंस्कार परित्याग गर्ने संवेगको रूपमा वर्णन गर्दछ । वास्तवमा महाकारुणिक तथागतको महापरिनिर्वाणको पूर्वसूचना क्षीणाश्रव भएका भिक्षु-भिक्षुणी र उपासक उपासिकाहरूलाई धर्म-संवेगको अतुल्य विषय भए, जीवनमुक्त नभएका भिक्षु भिक्षुणी, उपासक उपासिकाहरूको निमित्त मात्र होइन त्याग र सेवा, संयम र साधनाका प्रत्येक व्यक्तिको लागि महाभूकम्प गए जस्तो मन-मस्तिष्क थर थराउने विषय भयो । बौद्ध वाङ्मयमा बुद्धद्वारा माघ-पूर्णिमाको दिन आयुसंस्कार परित्याग अर्थात् तीन महीनापछि तथागतको महापरिनिर्वाणको पूर्वसूचनालाई वडो मार्मिक भाषामा, रोमाञ्चकारी संवेग र सूचनाको रूपमा, मारको बुद्ध-निर्वाण हुने प्रार्थना स्वीकृतिको कथात्मक रूपमा वर्णन गरिएकोछ ।

गतांकको भूल सुधार : सम्यक् दान : एक चिनारी अन्तर्गत ११ औं परिच्छेदमा ..... श्री ५ विभवन नेपालबाट दिल्ली सवारी अवस्थामा भएको हुँदा गद्दीसीन मौसुफका नाती श्री ५ ज्ञानेन्द्र हुँदा सम्यक् दान नै रोकेको थियो हुनु पर्नेमा अत्यथा रहन गएकोमा क्षमा प्रार्थी छौं । -सं.

Peace of the world is based on peace in the family.

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 243706, 246234, 255088, 263600, Fax : 977-1-243726, E-mail : bishwa@ccnep.com.np

सुवर्ण छत्रपुर ग्राम (लुभू) र बुद्धधर्मको सामिप्यता

■ पद्म श्रामणेय, विश्वज्ञान्ति

“सानो छ तर स्वर्ग छ; अल्प छ तर आँखो छ; छुट्टा छ तर आफै विश्व छ; दूर छ तर दूरताको दिव्य जादू छ।” यस किसिमको कथनले सुसज्जित नेपाल इतिहासको पानामा आजसम्म आफ्नो देशको मौलिक अखण्डतामा र ही विश्वको कुनै पनि शक्ति सामु आफ्नो शिरविन्दु निहुन्याउनु नपर्नु एउटा विश्वलाई नै चुनौतिपूर्ण, सराहनीय र उदाहरणीय विरता हो। यस्तो अद्भूत अलौकिक विरता हो। यस्तो अद्भूत अलौकिक विरताले सम्पन्न नेपाल ग्रामिण विश्वको रूपमा विश्व सामु परिचित छ। ग्रामीण विश्वको विभिन्न परिचित अपरिचित ग्रामहरूमध्ये एक सुप्रसिद्ध ग्राम हो - 'लुभू'।

काठमाडौं उपत्यका प्राचिन कालदेखि नै नेवारी वस्तीले वसोवासित क्षेत्र लुभू हो। त्यसकारण यहाँको संस्कृति पहिलेदेखि नै विकसित छ। यहाँ भेटिएका शिलापत्र, ताम्रपत्र आदि यसको प्रमाणको रूपमा रहेको लुभू वस्ती कहिलेदेखि उत्पन्न भयो भनेर थाहा नभएतापनि धेरै पहिले नै भएको कुरा ती प्रमाणहरूले प्रमाणित गरेको छ। ललितपुर जिल्लाको सदरमुकाम मंगलवजारदेखि करीव ६.२ कि.मि. र लगनखेलदेखि ७ कि.मि. दूरीमा पूर्वतर्फ लुभू ग्राम अवस्थित छ। भौगोलिक विशेषज्ञका अनुसार यस ग्राम सामुन्द्रिक सतहदेखि ४,२२६ फिटदेखि ५,१०२ फिटसम्म माथि पर्दछ। साथै यस ग्राम ८५°२४' पूर्वी देशान्तर र २७°३९' उत्तर अक्षांशमा पर्दछ। पूर्वमा लामाटार, पश्चिममा सिद्धिपुर र टिकाथली, उत्तरमा सिरुतार र दक्षिणमा गोदामचौर गा.वि.स. गरी यस ग्रामको चारैतिर विभिन्न ठाउँहरूले घेरेको छ। यस ग्राम प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपूर्ण छ। प्राकृतिक, भौगोलिक वातावरण केन्द्रित यस ग्राम धार्मिक, साँस्कृतिक पक्षमा पनि अति नै सुसज्जित तथा विशाल छ।

सुन्दरताको प्रतिक तथा प्राकृतिक सौन्दर्यले सृजित ग्राम लुभू नै मेरो जन्मथलो हो। शैशवकालमा वितित त्यहाँका भूभक्तकोहरू आज पनि ममा अविस्मरणीय छन्।

यस ग्रामको नाम लुभू लोकार्पण हुनुमा परम्परागत जनश्रुतिहरू अद्यावधि जीवन्त छन्। यस ग्रामको नाम लुभू हुनुका रहस्यमय परम्परागत जनश्रुति र ऐतिहासिक कथनहरूमा निम्न बूँदाहरूलाई प्रस्ट्याउन सकिन्छ।

परापूर्वकालमा किराँती बासिन्दाहरू आफ्नो सफरमा वेहवर (लाकुरे भञ्ज्याङ्ग) को बाटो भई उपत्यकामा आइपुग्दा यस क्षेत्रमा तिनीहरूले वसोवास गरी आफ्नो जीविकोपार्जनका लागि यहाँको भूमिमा खेतीपाती गर्न थाले। यहाँको भूमि अति उर्वराशक्तिले सम्पन्न हुनाले उनीहरूको रोपाई आशातीत प्रगतिमा परिणत भयो। जसले गर्दा उनिहरू अति नै आश्चर्य चकित भएर “अहो! यो भूमि सुनै फल्ने भूमि (नेवारीमा - लुँ वुँ) हो” भनेर व्यक्त गरे। पछि यही लुँ वुँ शब्दलाई उच्चारणमा ल्याउँदा ल्याउँदै समयको अन्तरालसँगै लुभू नाममा परिणत भयो भन्ने जनश्रुति पाइन्छ।

नेपाल विभिन्न साना-ठूला राज्यमा विभाजित बेला एक समय भक्तपुरमा राजा विश्व मल्लले शासन संचालन गरिराखेको थियो। संयोगवश त्यसै समयमा यस ग्रामका ग्रामवासीहरूलाई गाँठ आउने रोगले ग्रसित हुनथाल्यो। यसले गर्दा अति नै असहनीय, भयंकर दुःखको सामना गर्नुपर्थो। अन्तमा यस किसिमको समस्या सृजना हुनुको कारण ज्योतिषकहाँ गएर सोध्दाखेरी ज्योतिषले ज्योतिष विद्याअनुसार उक्त ग्राम महादेवको शिर उपर अवस्थित भएको कारण त्यसो भएको हो भनेर भन्दाखेरी उक्त समस्याबाट मुक्त प्रदानार्थ राजा विश्व मल्लका रानी गंगाले सुनको थाल (लुँया भू) बेची वस्ती सारेको कारण पनि प्रचलनमा उक्त ग्रामलाई लुभू भन्न थालियो भन्ने जनश्रुति रहेको पाइन्छ।

संयोगवश एक समय यस वस्तीमा रोगको महामारीको अविरल वर्षात वर्षन थाल्यो। हरेक घरदैलोमा हाहाकार सृजना हुनथाल्यो। रोगैरोगको चपेटामा परि कयौं निर्दोष जनताहरू अकालमा मृत्युको पासोमा बाँधिन विवश

भए । सबैको ईच्छा, चाहना थियो “उक्त संघर्षको वातावरणले सधैको लागि विश्राम लिओस् ।” यसको लागि सबैको ईच्छा मुताबिक पौराणिक धारणाअनुसार त्यस ठाउँमा अवस्थित भैरवको मूर्तिलाई भव्यताका साथ आदर सत्कारपूर्वक स्वेत छत्र अर्पण गरी धुमधामका साथ मनोखुसी जात्रा मनाइयो । संयोगको कारण भन्नु कि श्रद्धाभक्तिको कारण तथा विश्वासको कारण तिनीहरूको मनोकांक्षा पूर्णत सफलताको मुस्कानले सज्जियो । जसकारण उक्त बस्ती नै “सुवर्ण छत्रपुर” ले चिनिन थाल्यो । यो नै लुभू बस्तीको पुरानो नाम हो ।

उर्वरा शक्तिमा सम्पन्न यस बस्तीको भूमि खेतीपातीको लागि अति नै सुयोग्य छ । जसकारण यहाँ पहिलादेखि नै बढी मात्रामा उखुको खेती गरिन्थ्यो । ऊखुको बोट बढ्दै गएपछि फाँटका फाँट हुने कारण परदेखि हेर्दा सुनैसुनको खेत । (लुँया बुँ) जस्तो देखिने कारण हरेक व्यक्तिको मन यसप्रति आकर्षित हुन थाल्यो । मनोकार्पक भूमिको राजा भएको कारण यस भूमिलाई मानिसले लुभू नामले उच्चारण गरिन थालियो र त्यस ठाउँकै नाम नै लुभू बन्न गयो ।

जे होस्, यहाँको इतिहास जस्तोसुकै भए तापनि आज हामीसामु यस ग्राम लुभू नामले जीवन्त परिचयात्मक छ । नेपाल विविध संस्कृति, भाषा, जाति, रितीरिवाज परम्पराले भरिपूर्ण छ । विश्वसामु एक मात्र हिन्दू राष्ट्रको नाममा नेपाल सबै जनताको आँखामा अंकित छ । जसकारण नेपालका प्रत्येक क्षेत्रमा हिन्दू संस्कृति प्रभाव यथावतै छ । नेपाल हिन्दू राष्ट्र भए तापनि यहाँ धार्मिक सहिष्णुता प्रशस्त गणनीय छ । यहाँ एक धर्मले अर्को धर्म विरुद्ध धार्मिक दंगा गरिएको पाइँदैन । लुभू ग्रामको पनि यस्तै विविधता रहेको पाइँन्छ । लुभू ग्राममा धेरै नै हिन्दू देवदेवी र मन्दिरहरू सृंगारको रूपमा रहेको छ । लुभू भ्रमण वर्ष सन् १९९९ ले यसको प्रमाण गरेको छ । यसप्रकार हिन्दू धर्मको प्रचारप्रसार तिब्र रूपमा भए तापनि यहाँका ग्रामवासीहरूले बुद्ध धर्मलाई पनि सहृदयका साथ अंगालेका छन् । यो एउटा यहाँको धार्मिक सहिष्णुताको ज्वलन्त उदाहरण हो ।

यहाँको जनताको जीवन्त उन्नतको लागि, सफल तथा सत्य ज्ञान पाउनको लागि कुसंस्कार र अन्धविश्वासबाट वचनको लागि विभिन्न तवरले बुद्धधर्मले प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरूपले योगदान पुऱ्याएको छ । यहाँ बौद्ध धर्मको प्रमुख चिनोको रूपमा स्थापित विहारको नाम हो - “सुवर्ण छत्रपुर विहार” । यस विहारका प्रेरणाश्रोत स्वर्गीय भिक्षु कालुदायी महास्थविर हुनुहुन्छ । स्वर्गीय भिक्षु कालुदायी महास्थविरको अथक प्रयास, ज्वलन्त योगदान, सक्रियता, जागरुकता नै वास्तविक सुवर्ण छत्रपुर विहार हो । वृद्धावस्थामा पनि स्वास्थ्यको पर्वाह नगरी बुद्धधर्म ग्रामवासी माझ पुऱ्याई उनीहरूको जीवन उकास्न रातोदिनको अथक प्रयासबाट नै उक्त विहार स्थापित हुन पुगेको हो । वि.सं. २०३९ सालदेखि नै स्थानीय उपासक लोक महर्जनको अध्यक्षतामा गठित समितिले विहार निर्माण कार्यको शुभारम्भ गरी २०४४ सालमा दिवंगत श्रद्धेय भिक्षु कालुदायी महास्थविरद्वारा उक्त विहारको शिलान्यास गर्नुभयो । त्यस्तै स्थानीय वासिन्दाको ईच्छा मुताबिक श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णक

With Best Compliments
of

CE

CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 243120, 252124
Fax : 977-1-231043
E-mail : cecon@mail.com.np

महास्थविरद्वारा विहारको नाम “सुवर्ण छत्रपुर विहार” राख्नुभई विहारलाई पूर्णरूप दिनुभयो । आज आएर यस विहार लुभू ग्राममा बुद्धधर्मको प्रमुख जरो बनेको छ ।

विहारको निर्माण पश्चात पनि स्थायी भिक्षुको बसोबास नभएको कारण विहार स्थापक कालुदायी महास्थविर मासिक रूपमा उपदेश दिनुभई बुद्धधर्मको जरो गाड्दै लग्नुभयो । यसकै फलस्वरूप आज आएर यहाँबाट चार व्यक्ति बुद्धशासनमा प्रवृत्त हुन सफल भएको छ । आज आएर यस विहारमा मासिक रूपमा कृष्ण पक्ष अष्टमीको दिन नियमित रूपमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, धर्मोपदेश, दानप्रदान जस्ता पुण्य कार्य सञ्चालन हुँदै आएको छ । यसले गर्दा अरुवेला धार्मिक क्रियाकलाप गर्न नपाए तापनि महिनाको एक दिन पुण्यकार्य गर्न सफल भएको छ । यस ग्राममा वर्षभरि विभिन्न किसिमका धार्मिक चाडबाड, पर्वहरु मनाउँदै आएको छ । यसमध्ये बुद्ध पूर्णिमालाई पनि हर्षोल्लासका साथ सभ्यपूर्वक, श्रद्धापूर्वक, ग्रामवासीले आत्मसाथ मनाउँदै आएको छ । यस पुण्य कार्यमा ग्राम भरीका बालबालिकादेखि लिएर वृद्धाहरुसमेत श्रद्धापूर्वक सामेल भई मनाउँदै आएका छन् । बुद्ध धर्ममा महत्वपूर्ण समयको रूपमा लिइने गुँलाको एक महिनासम्म यहाँका श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरुले भिक्षु, अनागारिकाहरुलाई आमन्त्रण गरी धर्मोपदेश श्रुतिश्रवण गर्दै, पुण्यकार्य गर्दै आएको छ ।

यस ग्राममा बुद्धधर्मको प्रचारप्रसार क्रममा औपचारिक रूपमा त्यहाँका बालबालिकाहरुलाई परियति शिक्षाको ज्ञानप्रदान गर्दै आएको छ । वि.स. २०५५ सालदेखि “युवा बौद्ध कमिटी” को सक्रियतामा सञ्चालन हुँदै आएको यस कार्य आजसम्म पनि निरन्तरतापूर्वक चल्दै आएको छ । यसबाट यहाँका बालबालिकाहरुलाई स्कूलको शिक्षाका साथसाथै बौद्ध धर्मको बारे पनि ज्ञान पाउन सफल भएको छ । यसप्रकार विविध तवरले बुद्ध धर्मको आभाष यस ग्राममा छाउँदै आएको छ । वैज्ञानिक धर्मको रूपमा मानिने बुद्ध धर्मले यस ग्राममा धेरै नै शिक्षा प्रदान गरी मानिसलाई धर्मको बोध गराएको छ ।

यसप्रकार मेरो जन्मथलो “लुभू” मा बुद्ध धर्मको

सामिप्यताबारे थाहा पाउन सकिन्छ । नेपाल देश गाउँ नै गाउँले भरिएको कारण देश विकासको लागि शहरी क्षेत्रको विकास हुनुभन्दा पनि गाउँले क्षेत्र विकास भएको खण्डमा मात्र सम्भव छ । यस कार्यमा सफलताको लक्षण प्रदान गर्नुको लागि यस ग्राममा बुद्ध धर्मले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँदै आएको छ । यहाँको जनताको जीवन सभ्य पार्नको लागि र सार्थक पार्नको लागि बुद्ध धर्मको आवश्यकता धेरै नै छ । बुद्ध धर्मको निकटताले गर्दा यहाँको जनताको जीवन आशातीत प्रगति हुँदै गएको छ । यसै किसिमले बुद्ध धर्मको प्रचारप्रसार अन्य क्षेत्रमा पनि भएको खण्डमा त्यस क्षेत्रको जीवनस्तर पनि अवश्यमय सार्थक हुनेछ । जेहोस, मेरो जन्मथलोमा बुद्धधर्मको सामिप्यताले गर्दा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा भएको प्रगति अति नै महत्वपूर्ण तथा फलदायी छ ।

*Best wishes to
Ananda Bhoomi
Buddhist Magazine*

FOOD JUNCTION

LCBC House, Hospital Road,

Maharajgunj

P.O. Box : 14257,

Kathmandu, Nepal.

Tel : 415447

Fax : +97-1-422480,

E-mail : lcbc@wlink.com.np

Remember us for :

Newari Khana, Nepali Khana, Sizzler MoMo,

Pizza, Burger, Main Course & Breakfast

**Home Packing System
available here in reasonable
price.**

कर्म कसरी हुन्छ ?

■ भिक्षु उदय भद्र, विश्व ज्ञान्ति

संसारका भएका सबै प्राणीहरूमध्ये मानिस सर्वश्रेष्ठ प्राणी हो। मानिसले जन्मेदेखि लिएर मर्ने बेलासम्म कुनै न कुनै काम गरिराखेको हुन्छ। काम नगरेको समय भनेको हुन सक्दैन। मानिसहरूले केवल हातले गरेको कामलाई मात्र काम गरेको भन्ने गर्छन्। कामलाई “कर्म” भनेर पनि व्याख्या गर्न सकिन्छ। मानिसहरूले गरेको कामलाई तीन प्रकारले विभाजन गर्न सकिन्छ। मानिसको शरीरले गरेको कामलाई कायकर्म, मुखद्वारा हुने कामलाई वचीकर्म र मनबाट हुने कामलाई मनोकर्म भनेर भन्ने गरिन्छ।

मानिसहरूको शरीरले कायकर्म, वचीकर्म र मनोकर्महरू मध्ये कुनै न कुनैबाट काम निरन्तर रूपमा गरिराखेको हुन्छ। यो अहिले मात्र भएको होइन। आफूले थाहा नपाएर मात्र हो। आफूले थाहा नपाएको वित्तैको समयमा पनि भईराखेको थियो। यसरी नै निर्वाणलाई साक्षत्कार नगरेका व्यक्तिहरूमा मात्र यसरी निरन्तर रूपमा भईराखेको हो। मानिसले यो पनि थाहा पाईराखनुपर्छ कि हाम्रो शरीरले कुनै न कुनै काम नगरिकन एक क्षण पनि वस्न सक्दैन।

मानिसहरू यो भवचक्रमा रहेसम्म उनीहरूको शरीरले राम्रो काम गरेको छ भने कुशलकर्म, नराम्रो काम गरेको छ भने अकुशल कर्म सधैं गरिराखेको हुन्छ। नगरेको समय भनेको हैदैन। नगरिकन पनि वस्न सक्दैन। मानिसहरूमा कुशलकर्म गराउँन होस् या त अकुशल कर्म गराउन होस्, सबै चित्त प्रमुख भएर हुने काम हुन्। त्यसैकारणले अर्को प्रकारले भन्ने हो भने मानिसको शरीरमा निरन्तर रूपमा कुशल चित्त या अकुशल चित्त भईराखेको हुन्छ। मानिसको शरीरमा कुशल चित्त भएको समयमा कुशलकर्म र अकुशल चित्त भएको समयमा अकुशल कर्म गर्ने गर्छ।

कर्म भनेका दुई प्रकारका मात्र छन्। योभन्दा धेरै या योभन्दा थोरै हुन पनि सक्दैन। यो परमार्थ सत्य हो। यो सत्यलाई आत्मामा विश्वास राख्ने आत्मावादि हुन् या भगवान बुद्धको शासनमा लागेका अनात्मावादि, यो सत्यलाई दुवैले स्वीकार गरेका छन्। राम्रो नराम्रोलाई हेर्ने तरिका भने फरक हुन सक्दछ। कुशल कर्म गर्नु र अकुशलकर्म गर्नुबाट वचनको लागि आत्मावादिले भन्नु र अनात्मा वादिले भन्नुमा भने केही फरक देखिन आउँछ।

संसारमा भएका सबै प्राणीहरू यो अति डर लाग्दो चक्रमा घुमिराखेका छन्। संसार भनेको डरलाग्दो समुन्द्रजस्तै

हो। समुन्द्र पनि त डर लाग्दो हुन्छ। डर लाग्दो वस्तुलाई सबै मानिसहरूले मन पराउने कुरै भएन। मन नपराउँदा नपराउँदै पनि यो डर लाग्दो सांसारिक समुन्द्रमा डुब्न पुग्दछन्।

समुन्द्रमा डुब्न लागेको व्यक्तिले आफुलाई डुब्नबाट बचाउँन समुन्द्रमा बग्दै गरेको मरेको सिनो होस् या बग्दै गरेको काठको मुडो होस् एक न एकको सहयोग लिएर मात्र समुन्द्रको किनारतिर पुग्न कोसिस गर्छ। त्यो व्यक्तिले मरेको सिनोलाई देखा घिनाउन लाग्छ। घिन लागेर के गर्ने, त्यसैको सहायताले आफु समुन्द्रको किनारमा पुग्नु छ। काठको मुडालाई देखा खुशी भएर के गर्ने त्यो मुडालाई समातेर वस्न पनि मिल्दैन। आफ्नो अधिनमा रहने पनि होइन। आफु वचनको लागि त्यसैको सहायताले समुन्द्रको किनारमा पुग्नु त हो। मरेको सिनो होस् या काठको मुडो होस् यी दुवै वस्तुलाई अन्त्यमा फाल्नु पर्ने त हुन्छ नै। भगवान बुद्धले समुन्द्रमा बग्दै गरेको मरेको सिनोलाई अकुशल कर्म र काठको मुडोलाई कुशल कर्म भनेर उपमा दिनभएको छ। धर्ममा मार्ग र लक्ष्य दुई प्रकारका छन्। मार्ग भनेको अष्टाङ्गीक मार्ग र लक्ष्य भनेको निर्वाण हो। समुन्द्रमा डुब्नलागेको व्यक्तिको लक्ष्य एउटै मात्र हुन्छ, जसरी भए पनि समुन्द्रको किनारमा पुग्नु र आफु बाँच्नु। समुन्द्रमा डुब्न लागेको व्यक्तिले मरेको सिनोलाई देखेर घिन मानी सिनोको सहायता नलिएको भए ऊ आफ्नो लक्ष्य समुन्द्रको किनारमा पुग्न र बाँच्न पनि सक्ने थिएन।

मानिसहरूले यस्तो विचार पनि गर्छन् कि मैले धेरै अकुशल कर्म गरिसकेँ। म बाट निर्वाणको बाटो बन्द भयो भनेर मन खिन्न गर्ने गर्दछन्। अकुशल कर्म गर्दैमा निर्वाणसम्म नपुगिने होइन। अकुशल कर्मलाई अष्टाङ्गीक मार्गको सहायताले निर्वाणसम्म पुग्न सकिने माध्यम बनाउन सकिन्छ। जसरी मरेको सिनोको सहायताले समुन्द्रमा डुब्न लागेको व्यक्ति समुन्द्रको किनारसम्म पुग्न सकिन्छ र आफु पनि बाँच्न पनि सफल हुन्छ। यहाँ विचार गर्नुपर्छ कि कुशल कर्म गरेकोले जति सजिलोसंग लक्ष्यमा पुग्न सक्दछ, अकुशल गरेको व्यक्तिले भने धेरै कोसिस गरे मात्र आफ्नो लक्ष्य मा पुग्न सक्ने हुन्छ।

त्यसकारण मानिसहरूले आफ्नो शरीरबाट हुने कर्मलाई कुशल कर्म बनाउन धेरै कोसिस गर्नु पर्छ। अतएव आफ्नो चित्तलाई सधैं कुशल मार्गतिर लगाउँदै आ-आफ्नो लक्ष्यमा पुग्न हामी सबै प्रयत्नशील रहौं।

पुत्र वियोग

■ कल्याण मिश्र
सत्य नारायण गोयन्का

बोधिसत्वको जीवनको एउटा घटना थियो । एक पटक उहाँ वाराणसीको ब्राह्मण कुलमा जन्मेको थियो । ठूलो भएपछि परिवारको जेठो व्यक्ति भयो । उनको परिवारमा उनको पत्नी, छोरा छोरी, बुहारी र एकजना दासी थिइन् । जम्मा छः जनाको परिवार सुखी परिवार थियो । परिवार पालन पोषणको लागि बोधिसत्व शहरभन्दा बाहिर खेती गर्दथ्यो । उनको काममा छोरोले सघाउने गर्दथ्यो ।

सधैँभै ऊनी एकदिन खेतमा काम गरिरहेको थियो । एकलै हलो चलाउँदै थियो, छोरो खेतको फार-पात जम्मा गरेर बालिरहेका थिए । यत्तिकैमा फार-पात भित्रबाट एउटा साँप निस्के र छोरोलाई डसिदियो । साँपको विष उनको शरीरभरी फैलियो र उसको छोरो त्यही भूईँमा लड्यो । बोधिसत्वले टाढैबाट आफ्नो छोरो लडेको देख्यो र दौड्दै छोरो कहाँ आइपुग्यो । त्यतिञ्जेल सम्ममा उनको छोरोको प्राण गइसकेको थियो । बोधिसत्वले त्यस लाशलाई छेउको एउटा रूखमुनी राख्यो र आफू फेरि काममा लाग्यो ।

केही समयपछि एकजना किसान शहरतर्फ गई रहेको उनले देख्यो । बोधिसत्वले एउटा सूचना आफ्नो घरसम्म पुऱ्याइदिन त्यस किसानलाई अनुरोध गर्‍यो । दिनहुँ दासिले बोधिसत्व र उसको छोरोलाई खेतसम्म खाजा ल्याउँथिइन् । आज दुईजनाको लागि खाजा चाहिँदैन केवल एकजनाको लागि मात्र ल्याउनु र परिवारका सबैजना स्वच्छ कपडा लगाई केही सुगन्धित फूल लिएर आउनु भन्ने सूचना उनले पठायो ।

जब ब्राम्हणीले यस्तो सूचना सुनिन् उसले आफ्नो छोरोको मृत्यु भएको बुझिन् । परन्तु यस्तो दुखद् सूचना पाएर पनि ब्राम्हणी विचलित भइनन् । परिवारको अन्य चार जना पनि विचलित भएनन् र बोधिसत्वको आदेशानुसार खेततर्फ लागे । उनीहरूमध्ये न कोही रोए कराए न विलाप-प्रलाप नै गरे ।

बोधिसत्व आफ्नो हरेक जीवनमा धर्मको जीवन लिएर

कुनै न कुनै पारसी पुष्ट गर्ने काम गर्दछ । केवल आफू एकलै धर्मको जीवन जिउँदैन साथमा आफ्ना स्वजन परिजन साथी भाईलाई पनि धर्ममय जीवन जिउने शिक्षा सिकाउँदछ । सम्यक सम्बुद्ध भएपछि त अनेक व्यक्तिहरूलाई शुद्ध धर्मको मार्ग सिकाएर भव मुक्तिको मार्गमा अग्रसर हुन उचित निर्देशन दिनुपर्ने हुन्छ । त्यसैले प्रत्येक जीवनमा अत्यन्त मैत्री चित्तले धर्म देशना दिन सामर्थ्य बनाउँदै लान्छ । अतः बोधिसत्व आफ्नो परिवारका सबै जनालाई गृहस्थ जीवनका सम्पूर्ण जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक निभाउँदै शुद्ध धर्ममा प्रतिष्ठित हुने उपदेश दिनहुँ दिन्थ्यो । र आफू स्वयं पनि धर्मपूर्वक जीवन लिएर सबैको प्रेरणाको आर्दश बन्दथ्यो । उसले आफ्नो परिवारका सदस्यहरूलाई एउटै मात्र शिक्षा दिएको थियो कि शीलको पालना गर । प्रसन्न चित्तले यथाशक्ति दान दिनु । साधना द्वारा चित्तलाई

हार्दिक श्रद्धाञ्जली

दिवंगत श्रीमती थिके
(ठाकुरे) महर्जन

श्रीमती थिके
(ठाकुरे) महर्जन आकाभाकां
मदुगुलिं वसपोलया निर्वाण
कामना यासें विचा
हायेकाः विज्यापिं दीपिं
सकल संघसंस्था सुभेच्छुक
महानुभावपिन्त जिमिसं
हार्दिक कृतज्ञता देखाया ।

निर्वाणको कामना

हारां महर्जन काय् राम महर्जन
भौ मैया महर्जन
शंखमूल, बानेश्वर

वशमा राखी उदय-व्यय बोध गरेर चित्त निर्मल गर्नु । समय समयमा मरणानुस्मृति भावनाद्वारा निसर्गको नियमको सत्यलाई बुझ्दै रहनु कि जुन जन्मिएका छन् ती ढिलो या चाँडै समय भएपछि स्वतः मृत्यु हुन्छन् । मृत्युको फन्दाबाट कोही पनि प्राणी बच्न सक्दैन । बोधिसत्व स्वयं मरणानुस्मृतिको साधनामा परिपक्व थियो र आफ्नो परिवारका सदस्यहरूलाई पनि परिपक्व बनाएको थियो ।

जब परिवारका सबैजना खेतमा पुगे तब जुन कुराको शंका थियो त्यही भयो । तर युवा पुत्रको लाशलाई देखेर न कोही रोएर छाती पिटी पिटी विलाप नै गरे । सबै जनाले नजिकै रहेको दाउरा बटुल्न थाले, लाशको अन्तेष्टि गर्ने काममा लागे । छिट्टै चिता तयार गरे र लाशलाई चितामाथि राखे । आफूले ल्याएको सुगन्धित फूल लाशमा चढाए र चिता जलाएर त्यसको सामुन्ने बसे ।

एक जना मान्छेले यी सबै घटना हेरिरहेको थियो । सबै घटना हेरेर ऊ जिल्ल परिरहेको थियो । उसले अचम्म मानेर किसान बोधिसत्वलाई सोध्यो ।

- "के कुनै पशुलाई जलाइरहेको हो ?"
- "होइन, यो पशु होइन मृत मनुष्यको शरीरलाई जलाइराखेको हो ।" बोधिसत्वले उत्तर दिए ।
- "त्यसो भए यो तिम्रो दुश्मन होला ?"
- "होइन यो दुश्मन होइन मेरो एकलो छोरो हो ।"
- "त्यसो भए तिम्रो यो छोरोसंग सम्बन्ध विग्रोको होला ?"
- "होइन, होइन । यो मेरो अत्यन्त प्रिय पुत्र हो ।"
- "त्यसोभए एकलो छोरो मर्दा पनि तिमी किन नरोएको, विलाप किन नगरेको ?"
- "जे भयो भयो । जसरी साँपले आफ्नो काँचुली फेरेर जान्छ त्यसरी नै यसले पनि आफ्नो शरीर छोडेर गयो । अब विलाप गरेर के पाउँछौ ? विलाप गर्नुो भन्दैमा त्यो त फकिँदैन ।"

आगन्तुकले यही प्रश्न मृत व्यक्तिको आमालाई गर्‍यो । "तिमी त उसको आमा, बाबुको मुन त कठोर हुन सक्छ । तिमीले त नौ महिनासम्म पेटमा राखेर जन्म

दिएको, दूध पिलाएर उसलाई पोषण दिएकी आमा हो । आमाको हृदय त अत्यन्त कोमल हुन्छ । एकलो छोरोको मृत्यु भएर पनि तिमी किन नरोएको ?"

यसरी नै मृतकको पत्नीलाई पनि उसले यही प्रश्न गरे "तिम्रो त सर्वस्व नै लुट्यो । यस्तो तरुनी अवस्थामा नै आफ्नो सिउँदो उजाड भयो । तर पनि तिमी रोएनौ किन ?"

त्यस्तै मृतकको बहिनीलाई साध्यो - "बहिनीलाई त आफ्नो दाई अत्यन्तै प्यारो हुन्छ । तिमी कस्ती बहिनी हो जो आफ्नो दाईको मृत्यु भएर पनि नरोइकन बसिरहेछौ ?"

त्यसपछि दासीलाई सोधे - "मृतकले अवश्य पनि तिमीलाई कटू व्यवहार गरेको हुनुपर्छ त्यसैले तिमी पनि नरोई बसिरह्यौ ।"

दासीले भनी - "उहाँ अत्यन्त प्रिय, मृदुभाषी हुनुहुन्थ्यो । उहाँको व्यवहार अत्यन्त मधुर थियो । सबैको प्यारो थियो ।

- "तै पनि किन नरोएको ?"

सबैजनाको एउटै उत्तर थियो - "रोएर के पाउँछ ? ऊ जसरी आयो त्यसरी नै गयो । संसारमा सबैको जीवन अनिश्चित नै हुन्छ, मृत्यु त सबैको निश्चित छ । आफ्नो कर्म अनुसार प्राणी संसारमा आउँछ र आफ्नो कर्म अनुसार जान्छ ।

यथागतो तथागतो तत्थ का परिदेवना ?

-जसरी आयो त्यसरी नै गयो यसको लागि र्नु कराउनु किन ?

जानुपर्ने गयो । यो निष्प्राण शरीर जुन चित्तमा जलाई राखेका छौ त्यसलाई के मतलब कि हामी त्यसका लागि रोइर हेका छौ । रोएर हामी न आफ्नो भलो गछौं न अन्य कसैको नै । रोएर आफू स्वयं र अन्यलाई पनि दुःखी बनाउँछौ ।

तत्समा एवं न सोचामि गतो तस्स या गति ॥

- आफ्नो कर्मानुसार जस्तो गति छ त्यहाँ गयो त्यस्को लागि हामीले शोक गर्नु पर्दैन ।

यसप्रकार बोधिसत्वले यस जीवनमा स्वयं आफ्नो क्षान्ती पारमी बढायो र अन्यलाई पारमी बढाउने काममा सहायक बन्यो ।

चार प्रकारका कल्याण मित्रहरू : १) नराम्रो बाटोमा लाग्न नदिने, २) सुख दुःखमा साथ दिने,

३) धन, इज्जत बृद्धि हुने सल्लाह दिने, ४) दया माया भएका र उपकार गर्ने ।

दुःखको अन्त यही जीवनमा

■ पुष्पटन्त्र शाक्य, तानसेन,

हिन्दी सिने जगतका प्रसिद्ध खलनायक शशीकलाले सोनी (SONY) टि. भि. को मुभर्स एण्ड शेखर कार्यक्रम सोधिएको एउटा प्रश्नको जवाफमा गर्वसाथ भनेकी थिइन्, “म अब जुनसुकै दुःख पनि मुश्कानका साथ सामना गर्न सक्छु ।” उनी पुरानो हिन्दी सिनेमामा खराब आइमाईको भूमिका गर्ने कलाकार थिइन् । उनको कलाकारिता (Acting) यति सफल थियो कि उनी बाहिर सडकमा हिंड्दा-उनलाई देखी अरू महिलाहरू आफ्ना बच्चाहरूलाई उनीतिर जाला भनी समात्दथे, घर भित्र थुन्दिथे । यसरी उनी ती महिलाहरूको घृणाको पात्र थिइन् । मानिसहरूले उनीलाई वास्तवमा बदमास आइमाई सम्भेकोमा उनी भित्र भित्रै अत्यन्त दुःखी हुन्थिन् । यो दुःख निवारणको लागि कोलकातामा विपस्सनाचार्य श्री सत्य नारायण गोयन्काको शिविरमा र नोबेल पुरस्कार विजेता मदर टेरेसाको संगतमा बसी ध्यान भावना र सत्संग गरिन् । यसरी सत्संग गरेको १५ वर्ष पछि कर्म गर्न छोड्नु हुँदैन भन्ने मदर टेरेसाको विचारलाई मनन गरी हाल उनी हिन्दी सिने जगतमा र टेली सिरियलमा पुनः सक्रिय भएकी छिन् ।

माथिको प्रसंगबाट दुःखको अन्त यही जीवन कालमा हुन्छ भनेर धर्म गरिने कुरा स्पष्ट हुन्छ । अर्थात् दुःखको अनुभूतिलाई कम गर्न वा समाप्त गर्न आफ्नो दुर्बल, दुषित मनको स्तरलाई उच्चस्तर पार्दै जानु पर्दछ । दुःख अकारण आउँदैन, दुःखको कुनै कारण हुन्छ, त्यो कारण थाहा पाए पछि समाधानको बाटो निस्कन्छ । सम्यक समाधानको लागि आफ्नो बुद्धि, विवेक, प्रज्ञाको उपयोग गर्नु पर्दछ । त्यसका लागि धैर्य, निडरता, हिम्मत र आत्म सम्मानका साथ दुःखसित जुड्नु पर्दछ । दुःखलाई समाधान गर्दै गएपछि सुखको अनुभूति हुन्छ । वर्षौं सम्म ध्यान भावना, सन्त, महात्मा, भिक्षुसंग संगत गर्ने समय हामीसंग हुँदैन । त्यसैले दैनिक जीवनमा कसरी सुख प्राप्त गर्ने यस प्रसंगमा धम्मपदको निम्न श्लोकलाई आधार मानेर विचार गरौं ।

नहि वेरेन वेरानी सम्मन्तीध कुदाचनं ।

अवेरेन च सम्मन्ति यस धम्मो सनन्तनो ॥

(अर्थात: वैरभावले (शत्रुभावले) वैरीहरू (शत्रुहरू) कहिले पनि समाप्त हुँदैन । अवैर भावले (शत्रु रहित भावले=मैत्री भावले) मात्र शत्रुहरू समाप्त हुन्छ । यही परापूर्व कालदेखि चलि आएको सनातन धर्म हो ।)

हेर्दा बडो सजिलो जस्तो मैत्री भावको सन्देश भएको यो श्लोक देखिन्छ । तर यसलाई जीवनमा लागू गर्न त्यति सजिलो छैन, अनेक बाधा अड्चनको सामना गर्नु गर्दछ । साथी साथीमा, सासू बुहारीमा, बाबु छोरा, शत्रु मित्र, हाकिम कारिन्दा, श्रीमान श्रीमती जो सुकैमा पनि कसैले कसैलाई गाली गर्‍यो, नराम्रो चिताएको थाहा पायो, भगडा भयो, विगार गर्‍यो, हेला, अपमान गरेको, तिरस्कार गरेको, घृणा द्वेष राखेको, बदनीयत राखेको, बदलाको भावना राखेको, अहित चिताएको आदि अनेकौं कुराहरूले हाम्रो मनलाई आक्रोसित गर्छ, घृणा उत्पन्न गराइ दिन्छ, मार्छ, हत्या गर्छ भन्ने समेतको विचारहरू उठाइ दिन्छ, दुर्वचन बोल्ने गराइ दिन्छ । यस्तो स्थिति आए पछि शत्रुहरू समाप्त हुनुको बदला भन बढ्ने मात्र गर्दछ । भन्दाइको तात्पर्य मन भित्र उठ्ने शत्रु भाव, द्वेष भावलाई पूर्ण रूपमा पराजित नगरी मैत्री भावको अरूणोदय हुन आउँदैन । मैत्री भाव नआएको बेला बनाएका मित्रहरू केवल स्वार्थमा मात्र आधारित हुन्छन् । कुनै पनि बेला त्यस्तो मित्र शत्रु भै हाल्छ । यहाँसम्म कि पति पत्नीको सुखी जीवन मैत्री भाव विना दुःखमा परिणत हुन्छ । त्यसैले माथि उल्लेख भएका धम्मपदको श्लोक तल्लो स्तरका बौद्धिकस्तरका मानिसहरूको लागि भूठो जस्तो देखिन्छ, असंभव जस्तो प्रतित हुन्छ । यिनीहरूले यो श्लोकलाई भूठो सम्भेसम्म कुनै पनि हालतमा सच्चा सुखको अनुभूति गर्न सक्दैन । शत्रु भाव मनमा बलवान भएसम्म यिनीहरूमा मैत्री भाव उत्पन्न हुनु कता हो कता जताततै शत्रुहरू व्याप्त हुने कुरा देखी भोगी आएको कुरा हो । शत्रु भाव भएसम्म दुःखको अन्त हुँदैन ।

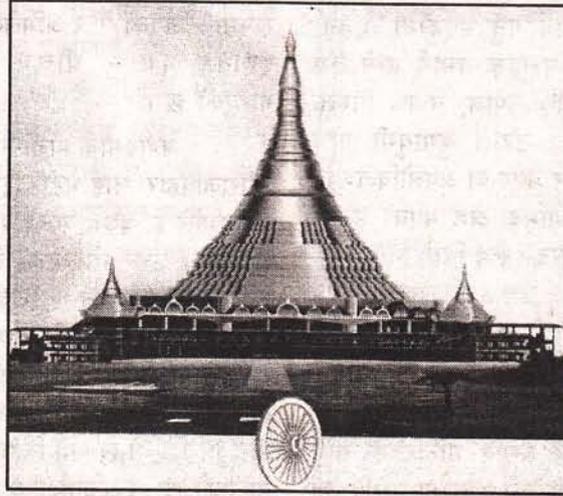
दुःखको अन्त गर्नुलाई शत्रुभावको समाप्ती हुनु पर्दछ र मनमा मैत्री भाव अर्थात शत्रुता रहित भावको उत्पत्ति हुनु पर्दछ। मैत्री भाव उत्पन्न गर्न आफूले सबैजना मित्रहरू हुनु भनी मित्रवत व्यवहार गर्नु पर्‍यो, मित्रसित भूठो बोल्नु भएन, चित्त दुख्ने कुरा गर्नु भएन। आफू पनि शील पालन गर्ने, मित्रलाई पनि शील पालन गराउने गर्नु पर्‍यो। अर्कोलाई परेको मर्कामा करुणा राख्नु पर्‍यो, आफ्नै मान्छे जस्तो गरेर यथासक्दो सहायता, सहयोग गर्नु पर्‍यो, सधैं सहिष्णुता राख्नु पर्‍यो, अनुशासित, प्रिय, सत्य वचन बोल्नु पर्‍यो। आफूले सबैसंग इज्जत सम्मान राखेर कुरा गर्नु पर्‍यो, हेपेर कुरा गर्नु भएन। कुनै दुःख, समस्या आइ पर्‍यो भने कारण के होला, ठीक

समाधानका उपाय के होला, सोचेर आपसमा राय, सल्लाह गरी निर्णय गर्नु पर्‍यो। आफू तानासाह हुनु भएन, प्रजातान्त्रिक व्यवहार हुनु पर्‍यो। केही सीप लागेन भने शत्रुप्रति उपेक्षाभाव राख्नु पर्‍यो, आफूले बिगार नगरेपछि भविष्यका शत्रु पनि मित्र हुने समय एक दिन आउँछ। कमसेकम यति कुरा याद गरी बुझ्ने प्रयास भयो र व्यवहारमा अभ्यास गर्ने हो भने केही समय पछि मानिसहरूमा शत्रु रहित मैत्री भावको शुरूवात हुन सक्छ। विपश्यना ध्यान गर्नेतिर लाग्न सकेमा भन्ने उत्तम हुने देखिन्छ। यसरी शशीकलाले जस्तै पछि गएर यही जीवनमा आफ्नो दुःखलाई सामना गर्न सक्ने हिम्मत र व्यावहारिक जीवनमा उत्कृष्ट कर्म गर्ने क्षमता प्राप्त भई जीवनमा दुःखको अन्त हुने देखिन्छ।

- सुखी होतु उक्क

विशाल विपश्यना पगोडा

ग्लोबल विपश्यना फाउन्डेसनद्वारा भारतको मुम्बईमा निर्माणाधिन विशाल पगोडाको जगको निर्माण पूरा भएको छ। सन् २००० को शुरुआतमा पूज्य गुरुजीद्वारा शिलान्यास गर्नुभएको उक्त पगोडा सयाजी ऊ वा खिनको स्मृतिमा निर्माण गरिने योजना रहेको छ। यस पगोडाको बीच भागमा हजारौं साधक साधिका एकसाथ सामूहिक साधना गर्न सकिने ठूलो हल हुनेछ। भगवान् बुद्धको जीवनमा घटित मूख्य घटनाहरू, उहाँको सार्वजनिक तथा असांभ्रदायिक उपदेश-हरूलाई पगोडाको चारैतिर बनिने दर्शकदीर्घामा अंकित गरिने छ।

यो विशाल पगोडा करीव ३२५ फीट अग्लो हुनेछ। जग मात्रै साधारण घरको तीन तल्ला जति अग्लो हुनेछ भने यो जग २४ फीट चौडाई हुनेछ। अहिलेसम्म निर्माण भएको जगमा ६ हजार ट्रक रोडा तथा तीन हजार ट्रक डण्डी प्रयोग भईसकेको छ। निर्माण शुरु भएदेखि ४० हजार घण्टा लगाएर योजनाको पहिलो चरण पूरा गरिएको छ।

दोस्रो चरणमा पगोडा परिक्रमा गर्ने परिसरको निर्माण गरिनेछ। यो महत्त्वपूर्ण भागलाई साधना कक्षको ३५ फीट अग्लो पर्खालले घेरिनेछ। यसको निर्माण गर्न

एघार करोड रूपैया लाग्ने अनुमान गरिएको छ।

यो एउटा महत्त्वपूर्ण अवसर हो। यस्तो ऐतिहासिक भव्य विपश्यना पगोडाको निर्माणमा सहभागी भएर आफ्नो पूण्य पारमी बढाउन सकिन्छ। आफ्नो भावना र सामर्थ्य अनुसार शुद्ध धर्मचेतनाले एउटा ईट मात्र भएपनि प्रदान गरेर आफ्नो पूण्यपारमीको संबर्धन गर्न सकिन्छ। एक जना साधक ध्यान गर्न आवश्यक स्थान निर्माणको लागि लाग्ने

अनुमानित खर्च १० हजार रूपैया छ। यदि कोही १० हजारलाई प्रत्येक महिनामा एक-एक हजार गरेर दिन चाहन्छ भने त्यो पनि गर्न सकिन्छ। एकजना व्यक्तिको लागि नै ध्यानको सुविधा प्रदान गरेको भए पनि सयौं वर्षसम्म यसको असीमित पूण्य सम्बर्धन हुँदैजानेछ। विस्तृत जानकारिको लागि नेपाल विपश्यना केन्द्र ज्योति भवन, जमलमा सम्पर्क राख्न हुन अनरोध गरिन्छ। श्रोत : विपश्यना पत्रिका

अंशुवर्मा शैवधर्मका अनुयायी थिए र उनीले पशुपतिनाथलाई विशेष मानेका थिए। तर उनले अरू धर्म सम्प्रदायलाई पनि मान्यता दिएर धार्मिक क्षेत्रमा राम्रो व्यवस्था कायम गरेको कुरा उनका अभिलेखहरूले बताएका छन्। उनको बुद्धधर्मसम्बन्धी नीतिवारे यहाँ छोटकरी विचार गरिन्छ।

अंशुवर्माले स्वतन्त्र भएर प्रसारित गरेको पहिलो अभिलेख-बुडमतीको ई. ६०५ को अभिलेखको शिरोभागमा प्रख्यात बौद्ध चिन्ह - दुईतिर मृग र बीचमा रथचक्रको चित्र अंकित भएको हुनु महत्त्वपूर्ण छ (बज्राचार्य, धनवज्र २०३० : लिच्छवी कालका अभिलेख २९०)। राजकीयस्तर मा प्रसारित अभिलेखमा यसरी बौद्ध चिन्ह अंकित गराउने पहिला राजा अंशुवर्मा देखिएकोले उनले बौद्धधर्मलाई सम्मान गर्दथे भन्ने बुझिन्छ। तर यो अभिलेखको वक्तव्य वारे विद्वानहरूमा मतभेद रहेको छ।

बुडमती अभिलेखको वक्तव्यमा कुखुरा, संगुर, भेडा र माछाहरूको राम्ररी पालन गरेको सन्दर्भ परेको छ भन्ने धनवज्र बज्राचार्यले अर्थ गर्नु भएकोमा (ऐजन: २९१) ज्ञानमणि नेपालले उक्त पशुहरू नमान्ने भन्ने अर्थ गर्नु भएको छ (नेपाल, ज्ञानमणि नेपाल, नेपाल निरुक्त २०४०: १४३-१४४, १५२)। उहाँले बुगायूमी ग्राम लिच्छविकालमा बौद्ध संघ विहार भएर वा अवलोकितेश्वर देवताको स्थापना भएर बौद्ध धार्मिक क्षेत्र भएको हुनाले काटमार रोकिएको विशेष खालको क्षेत्र थियो भनेर अर्थ गर्नुभएको छ (ऐजन: १४३)। उक्त अभिलेखको शीर्ष भागमा बौद्ध चिन्ह अंकित हुनाको कारण पनि यही हुन सक्दछ भन्ने अनुभव हुन्छ।

अंशुवर्माको हाँडीगाउँको संवत् ३२ (ई. ६०८) को प्रख्यात अभिलेखमा शैव र वैष्णव मन्दिरहरू साथै अनेक बौद्धविहारहरूलाई पनि भेटीको व्यवस्था गरिदिएको कुरा लेखिएको पाइन्छ (ऐजन: ३२०)। त्यस अभिलेखमा उल्लिखित बौद्धविहारहरूको सूची तल उद्धृत गरिन्छ :-

बौद्धविहार

१. गुविहार	-	पुराण ६ पण २
२. श्रीमानविहार	-	"

भेटी

३. श्रीराजविहार	-	"
४. खर्जूरिकाविहार	-	"
५. मध्यमविहार	-	"
६. सामान्य विहारहरू	-	पुराण ३ पण १

यस किसिमले भेटीको व्यवस्था पहिले पनि गर्ने गरिन्थ्यो कि अंशुवर्माले नै सर्वप्रथम यो नीति लिएका हुन् भन्ने विषयमा केही भन्न सकिएको छैन। तर यसअघिको कुनै यस्तो प्रमाण नपाइएको हुनाले यस्तो व्यवस्था गर्ने पहिला राजा अंशुवर्मा नै हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ।

हालै गोकर्ण बालुवागाउँ, महाकाल थानवाट पाइएको अंशुवर्माको संवत् ५३६ (ई. ६१४) को अभिलेखले एक महत्त्वपूर्ण तथ्य प्रस्तुत गरेको पाइन्छ शंकरमान 'गोकर्णमा प्राप्त अंशुवर्माको अप्रकाशित लिच्छवी अभिलेख' (राजवंशी, १९९०: ३४)। अंशुवर्माले आफूले स्थापना गरेको श्रीराजविहारलाई अहिदुँकोट नामको गाउँ गुठी राखेको विवरण यसमा लेखिएको छ।* अभिलेखको प्रारम्भमा बौद्धधर्मसम्बन्धी एक श्लोक मंगलाचरणको रूपमा लेखिएको * र अभिलेखको शीर्षभागमा बौद्ध चिन्ह-दुईतिर मृग र बीचमा रथचक्रको अंकन पनि गरिएको छ।

अंशुवर्माकै हाँडीगाउँको ई. ६०८ कै अभिलेखमा 'श्रीराजविहार' लाई भेटी छुट्याइसकिएको देखा सो विहार अंशुवर्माले ई. ६०८ भन्दा पहिले नै बनाइ सकेको हुनुपर्ने देखिन्छ। उक्त गोकर्णको अभिलेखचाहिँ सो विहारलाई गुठीको बन्दोबस्त गरिदिन लेखाइएको देखिन्छ। गोपालवंशावलीमा पनि अंशुवर्माको वर्णनमा "तेन च राजविहारकृतम्" (उनले राजविहार पनि बनाए) भनिएको कुरा गोकर्णमा प्राप्त उक्त अभिलेखले अझ प्रामाणिक सिद्ध गरिदिएको छ। यो विहार पाटनमा थापिएको अनुमान गरिएको छ (बज्राचार्य, २०३०: ३२४)।

अंशुवर्माकै गोकर्णेश्वर महादेवस्थाननिर पाइएको अभिलेख पनि उनी राजाले कुनै नै बौद्धचैत्यको पूजा आजा चलाउन जग्गा गुठी राखेर लेखाई राखेको जस्तो देखिन्छ (ऐजन ३७०/३७१)। अभिलेख ज्यादै खिडिएको हुँदा सबै विवरण थाहा पाउन असम्भव भएको छ। तर यसमा

* अहिदुँकोटग्रामनिवासिनः कुटुम्बिनो यथाप्रधानइकुशलमाभाष्य नमोज्ञापयति विदितमन्तु बोस्याभिरमइगामइकुनमीमानिण्यः स्वकारितकथीराजविहारिचनुदिशार्थीभइमइधाय प्रतिपाद्य ...।

* यथातुक्कतेशनहंस्परन्तत्रवृत्तिधानासन्धीभुजेन । समूलमन्सुल्यादिदेशमारगंमोअस्य यन्तनमतादरेण ॥

'वज्रयान' शब्दको पनि उल्लेख भएकोले त्यसै बेला नेपालमा बौद्धधर्ममा वज्रयानको स्थिति आइसकेको मानिएको (एजन) छ । यो नयाँ सम्प्रदाय सम्बन्धी गतिविधिलाई प्रोत्साहन दिने नीति लिएको कुरा यो अभिलेखले बताएको जस्तो लाग्दछ तर यस सम्बन्धी अन्य सामग्रीहरू पनि पाइने दिन पर्खिनु परेको छ ।

फर्पिङ्गवाट पाइएको एउटा शिलालेखमा कुनै बौद्ध विहारमा अंशुवर्माको धाराको बन्दोवस्त गरिदएको उपलक्ष्यमा भिक्षुहरूबाट अंशुवर्माको ठूलो गुण गाइएको छ (एजन ३६८) । यो उदाहरणबाट अंशुवर्माको बौद्धधर्म सम्बन्धी नीतिको त्यस कालका बुद्धमार्गीहरूले मुक्त कण्ठले तारीफ गरेको तथ्य बुझ्न सकिन्छ । (श्रीत लिच्छवी इतिहास)

सुखी होतु उस्क

प्रस्तुती : प्रियंका

लुम्बिनीमा विश्व विद्यालय !

हाल सालै प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाबाट नेपालमा बौद्ध विश्व विद्यालय निर्माण गरिने प्रकाश पार्नुभयो । बुद्धभूमि नेपालमा बुद्धधर्म, संस्कृति, इतिहास, पुरातत्वको विषयमा अध्ययन अध्यापन गराउने हेतु राखी लुम्बिनी परिसरमा बौद्ध विश्वविद्यालय निर्माण गरिने कुरालाई श्री ५ सरकारले शिघ्र रूप दिनेतर्फ ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिन्छ । लुम्बिनी, कपिलवस्तु, रामग्राम, गोटिहवा आदि क्षेत्रहरूमा सयौं पुरातात्विक क्षेत्र भएको कुरा प्रकाशमा आइसकेको छ भनी हालसम्मको उत्खननमा लुम्बिनी तिलौराकोटको उत्खनन क्षेत्रमा पाइएका पुरातात्विक अवशेषहरूले नयाँ नयाँ कुराहरू प्रकाशमा आइरहेको छ । लुम्बिनीमा प्राप्त marker Stone ले नयाँ सोचलाई अघि सारिदिएको छ । वास्तवमा आजसम्म उत्खनन कार्यमा हामी विदेशीहरूमा निर्भर रहनु परेको छ । अब बन्ने विश्वविद्यालयमा पुरातत्व विषय समेत संलग्न गर्न सके स्वयं नेपालीहरूलाई नै पुरातात्विक कार्यमा संलग्न गराउन सक्ने हुन्छौं । परिणामतः संस्कृति विभाग र सम्बन्धित विषयका विद्यार्थीहरूले समेत रोजगार पाउने हुन्छ । यसर्थ बौद्ध विश्वविद्यालयको स्थापनाको अपरिहार्यता आज स्वयम् श्री ५ को सरकारले नै यसप्रति चासो देखाउनु सकारात्मक पक्ष मान्न सकिन्छ । श्री ५ को सरकारको यो निर्णय बुद्धभूमि नेपाल अधिराज्यका जनताको अलावा परदेशी बौद्धहरूको लागि समेत सुखदायी हुने कुरा बौद्ध संस्कृति एवं इतिहासविद् भिक्षु सुदर्शन महास्थविर बताउनुहुन्छ । सस्तो नारा र आकर्षणीय भाषणमा भन्दा नेपाली बौद्धहरू अहिले बौद्ध विश्वविद्यालय विधेयक कहिले सदनमा प्रस्तुत भई मुर्तरूप तर्फ मोडिने होला भनी आशाका साथ प्रतिक्षारत देखिन्छन् ।

श्रीत लिच्छवी

"Not to do Evil,
To Cultivate merit,
To purify one's mind. This
is the teaching of the
Buddha."

Dampa
Enterprises

Tibetan Raw Wool,
Pashmina & Silk
Yarn
Wholeseller

Tel : 270828 (Off.) 272945 (Res.)
Fax : 278926, 484129 (Show room)
Mobil : 981020922
Swayambhu (Ring Road)
Kathmandu - 15, Nepal

भिक्षाटन र विश्वशान्ति विहारका श्रामणेर भन्तेहरू

■ साय्मि के.एचि

वोधिसत्व सिद्धार्थले महाभिनिक्रमण पश्चात प्रथमवार राजगृहमा भिक्षाटन गर्दा प्राप्त भोजन सेवन गर्ने त्यो समयमा उहाँको हृदयमा द्वन्द्व छाएको थियो। अन्ततः भिक्षापात्रमा प्राप्त भोजन, एकै ठाउँमा मिसिएको विभिन्न घरहरूबाट प्राप्त थरिथरिका भोजन सेवन गर्ने वेलामा उहाँलाई त्यस्को वास्ना (गन्ध) ले भण्डै

उल्टी नै भएको र अन्ततः स्वयं राजकुमारले बुद्धत्वको लक्ष्य बोकी अभिनिक्रमण गर्नेले भोजन सेवनकै विषयमा अल्फिनु ठीक होइन, खानको लागि जीवन नभई वाँचनको लागि भोजनको आवश्यकता र हेको विषयलाई प्रश्रय दिनु पर्ने मनस्थिति सृजना गरी प्राप्त भोजन सेवन गर्नु भएको कुरा बुद्ध जीवनीको अध्ययनबाट स्पष्ट हुन्छ।

सिद्धार्थ कुमारले संसारको यथार्थ सत्यलाई अवबोध गर्नु भयो, भौतिक एवं आध्यात्मिक जगतलाई यथार्थ रूपमा साक्षात्कार गर्नु भयो, वर्तमान जीवनोपर निरन्तर रूपमा प्रतिपल प्रतिक्षण सजग र सतर्कता अपनाउने शक्ति श्रृजना भयो। हृदय-चित्त-मनमा शान्त निर्मल एवं निश्चलताले स्थान ओगटेको र पछि ध्यान मग्न सिद्धार्थ कुमार बुद्ध हुनुभयो। बुद्धत्व ज्ञान पश्चात अवबोध भएको ज्ञानलाई जनमानस समक्ष हित र सुखको लागि संचार गर्ने क्रममा प्रथमतः पञ्चभद्र वर्गीयहरूलाई 'धर्मयक्र प्रवर्तन' सूत्र देशना गरी धर्मदर्शन संचारको शुभारम्भ गर्नुभयो। पञ्चभद्रवर्गीहरू बुद्ध दशासनमा प्रव्रजित भएपछि यशपुत्र र उनका ५४ पत्र साथीहरू पनि प्रव्रजित भई भिक्षु भावमा प्रवेश गरे। यसरी बुद्ध सहित ६१ जवान भिक्षुहरू भैसकेपछि भिक्षु संघ स्थापना गर्नुभई संघ व्यवस्थालाई बढावा मात्र होइन प्रेरणा पनि दिनुभयो।

बुद्धले आफ्ना शिष्य भिक्षुहरूलाई धर्मसंचार गर्न एउटा वाटोबाट एकै जना मात्र, गाउँ-गाउँ, नगर-नगर, शहर-शहर, र देश-देशमा सद्वर्मरूपी विगुल फुक्न उनीहरूलाई सम्बोधित गर्दै भन्नुभएको थियो-"भिक्षुहरू! बहुजनको हितको लागि बहुजन सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको हित सुख र कामको लागि संचार गर। भिक्षुहरू! आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर।" (महावग्गपालि, विनयपिटक)

पृथक पृथक ६१ वटा मार्गमा धर्मको संचार भए पश्चात यौटा नयाँ आयाम थपियो। मानिसहरूको नौलो जागरण जाग्यो र

बुद्ध शिक्षावाट प्रभावित भएर धेरै जसोले संसारिक कुरा त्यागेर भिक्षु हुन थाल्यो। श्रद्धालु धर्मप्रेमी तथा उपासकोपासिका पनि दिनानुदिन वृद्धि हुँदै आयो। बुद्धले भिक्षुसंघलाई सुव्यवस्थित, संयमित र सुनिश्चित बनाउँदै लानु भयो। सुव्यवस्थित भिक्षु संघको प्रादुर्भावले तत्कालीन जनमानसमा ठूलो छाप पयो। भिक्षु संघको धेरै प्रभाव बढेको हुँदा प्रव्रजित हुनेहरूको संख्यात्मक रूपमा उत्तरोत्तर वृद्धिहुँदै गयो। समाजमा आदर्शवादको श्रृजना गर्न भिक्षु संघउपर बुद्धले नयाँ नयाँ विनय-नियमको विधानतय गर्नुभयो।

वस्तुतः भगवान बुद्धले बुद्धत्व ज्ञानप्राप्त गरिसकेपछि प्रथमवार कपिलवस्तुमा आइपुग्दा भिक्षु संघसहित सबै कपिलवस्तुमा भिक्षाटन जाँदा त्यस्ले ठूलो प्रचार पाएको थियो। स्वयं राजाशुद्धोदनले भिक्षाटन नजान अनुरोध गर्दा भिक्षाटन जानु बुद्धवंश परम्परामा निहित रहेको कुरा स्पष्ट पार्नुभएको थियो भने त्यसै भ्रमणमा यशोधरा देवी मार्फत वावासँग अंशमात्र माग्न आएका कुमार राहुललाई श्रामणेर शिक्षा दिलाई भिक्षा मागेर खाने पात्र समाउन लगाई यही नै तिमीलाई बुद्धशासनको अंश भयो भनी पुनः बुद्धशासकै इतिहासमा श्रामणेर शिक्षाको जग वसाल्नु भयो। यति बेला राहुल श्रामणेर मात्र सात वर्षको उमेरको थियो भन्ने कुरा पालि साहित्यमा वर्णित छ।

भगवान बुद्धले आफ्ना शिष्यहरूलाई वाँचनको लागि घरको दैलो दैलोमा पुगी भिक्षाटन गर्नु आफ्नो जीविकोपार्जन गर्न विनय नियमको विधान गर्नुभएको छ। जुन भिक्षाटन जाने परम्परा अद्यावधि बौद्ध देशहरूमा चलिरहेकै छ। थाइलैण्ड, म्यानमार, श्रीलंका, कम्बोडिया, लाओस जस्ता बौद्ध देशहरूमा स्वविरवादी भिक्षु श्रामणेर हरू अधिकांशतः भिक्षाटनमै निर्भर रहेका छन्। अहिले पनि हामी वैकिक शहर घुम्न जाँदा विहानी पख पुरैशहर चीवर वस्त्र धारण गरेर भिक्षापात्र बोकेका भिक्षु-श्रामणेर देख्ने हुन्छौं। भिक्षु याचतीति भिक्षु अर्थात भिक्षाटनमा प्राप्त भोजन गर्नेलाई भिक्षु भनिन्छ। त्यसो भनेर भिक्षा माग्नु अकर्मण्य कार्य होइन। श्रद्धालुहरूको श्रद्धा-आस्था पैदा गरी उनीहरूको कुशल अभिवृद्धि गर्नको लागि भिक्षादानले ठूलो प्रेरणादायी भूमिका निभाउने हुन्छ। भिक्षु-श्रामणेरहरू भिक्षाटनमा जाँदा अन्य माग्ने सरह जाने गर्दैनन्। न त कुनै अलग निरञ्जन जस्ता शब्दले आर्कषित नै गर्ने हुन्छ। यतिबेला शान्त र शौम्य मुद्रामा, दृष्टिलाई समेत संयमित गरी भिक्षाटन जाने गरिन्छ। भिक्षाटनले अहंकार भावलाई समेत समन गर्न सकिने हुन्छ भने दाता पक्षहरूको आस्था र श्रद्धामा बढावा पुग्नगई राम्रो संस्कार बनाउने कार्यमा ठूलो टेवा पुग्ने हुन्छ।

नेपालको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा राणाकालीन शासनको अन्त्यताको नजिक २००१ मा नै धेरवादी भिक्षुहरूले धेरवाद बुद्ध शासनको पुनर्जागरणका लागि अथक प्रयास गर्ने कार्यको लगत्तै भिक्षाटन कार्य समेत गरेका थिए। वस्तुतः नेपालमा भिक्षाटन जाँदा काँचो दिने

प्रचलन छ र अद्यावधि यो चलन यथावत छ । तर वाट्य वौद्ध देशहरूमा भने भिक्षाटन पाकेकै खाना दिने चलन रहेको देखिन्छ । स्थविरवादी भिक्षुहरूले नेपालमा पनि पाकेको भिक्षादान दिने चलनचल्ती वसाउन खोजेता पनि यो अझै चलनचल्तीको रूपमा अगाडी वढ्न सकेको देखिदैन ।

आजकल हामी कहिलेकाहीं वाटोमा स-साना श्रामणेर भन्तेहरू लहरै शान्त रूपमा भिक्षाटनमा आइरहेने देख्छौं । उहाँहरू ३५ जना विश्वशान्ति विहारमा आवासीय रूपमा वस्नुहुन्छ । विहारमै पनि भोजन गर्ने समयमा सबै लाइनमा लागी पात्र बोकी भान्छाघर मा जाने दृश्य हेर्न लायक छ । त्यहाँ पुगेर हेर्दा ती स-साना भन्तेहरू कसरी मात्र दिन काट्दै वस्छन् जस्तो लाग्ने हुन्छ । सानो उमेर, खेलन ठुट्टा गर्न नपुगेको त्यो चंचले उमेरका श्रामणेरहरू विनय-नियममा वन्धित भएर वसिरहेका हेर्न लायकको छ । उनीहरूमा चंचलता स्वभाव भएर पनि मनोरञ्जन क्रियाकलापवाट टाढिएर विनयभित्र रही जुन प्रयास त्यहाँ भइरहेको हामी देख्छौं त्यो अवश्य पनि गृहस्थाश्रमकाहरूले आदर्श मानी व्यवहारमा उतार्ने प्रयास गरीनु पर्छ । उनीहरू सेनाहरू झैं घण्टीको ईशारामा चल्ने गर्दछन्, विहानै ४:३० वजे नै उठ्ने र पछि पूजा गर्न जानुपर्ने नियम छ । विहानी र वेलुकी डेढ घण्टा पूजा र ध्यान भावनाको कार्यमा सरिक हुने गर्दछन् । त्यहाँ व्यवस्थित तवरमा वौद्ध प्रवर्जित श्रामणेर हरूलाई वुद्ध शासनको अभ्यास दिने कार्य भइरहेको छ । उनीहरूलाई जीवन जिउने कला त्यहाँ सिकाउने गरिन्छ । साना श्रामणेर भन्तेहरूलाई संयमित जीवन अवलम्बन गर्ने पद्धतिको प्रयोग भइर हेको छ त्यहाँ । निश्चय पनि यो कार्य सजिलो होइन, तर कठीन कार्य गर्नुमा गर्व हामी गछौं भने त्यहाँ श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरको प्रमुख प्रयासमा अन्य भिक्षुहरूले पनि शासनिक कार्यभनी दिलचस्पी दिदै जुन कार्यहरू गर्दै हुनुहुन्छ, यसलाई हामीले मुक्त कण्ठदेखि साधुवाद दिने पर्छ ।

पवित्र वुद्ध जन्मभूमि नेपाल अधिराज्यमा वुद्ध, वुद्धधर्म, वौद्ध संस्कृति-सभ्यता एवं वौद्ध-दर्शन सम्बन्धी अध्ययन-अध्यापन विषयमा आवश्यक कदमहरू एकपछि अर्को थपिदै जानु सुखकर विषय हो । वुद्ध शासनलाई निरन्तरता दिन परम्परागत शिक्षा मात्र हैन सैद्धान्तिक एवं व्यवहारिक शिक्षाको पनि त्यत्तिकै आवश्यकता रहेको हुन्छ

भन्ने अवधारणाको विकास र त्यसलाई व्यवहारमा कार्यरूप दिन दशकौं अगाडि देखि नै नेपालका कुलपुत्र तथा कुलपुत्रीहरू पर देशमा गई धर्माध्ययन - धर्माभ्यास कार्य सिकेर, जानेर, वुद्धेर नेपालमा धर्मप्रचार प्रसार कार्यमा लागि रहेका छन् । यसरी नै विश्वशान्ति विहारका संस्थापक श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर को प्रमुख सक्रियतामा विश्व शान्ति वौद्ध शिक्षालय स्थापना गरी नेपालमा धेरवाद वुद्धशासनको भविष्यका लागि शासनिक जग वसाउने कृयाकलाप भइरहेको धर्मप्रेमी सबैका लागि खुशी एवं गर्वको विषय नै मान्न सकिन्छ ।

धेरवाद वुद्धशासनलाई निरन्तरता दिन प्रवर्जितहरूको आवश्यकता रहेको हुन्छ भने प्रवर्जितहरूलाई जीवन्त तुल्याउन उपासकोपासिकाहरूको पनि भूमिका रहेको हुन्छ । यसरी वुद्धशासनलाई निरन्तरता दिन प्रवर्जित एवं गृहस्थ उपासकोपासिकाहरूको समन्वयात्मक भावना, आपसी सहृदयी एवं एकताको सोचाइको आदान-प्रदानको कार्यले ठूलो टेवा पुऱ्याउने हुन्छ । नेपालमै वुद्ध शासनको लागि भविष्यका कर्णाधारहरू तय गर्ने सोचाइलाई ध्यानमा केन्द्रित गरी आज यस विश्व शान्ति विहार मा संचालित "विश्वशान्ति वौद्ध शिक्षालय" नेपालमा वुद्धशासनको यौटा नमूना सावित भएको छ, जहाँ वुद्धशासनको लक्ष्य एवं उद्देश्य प्राप्तार्थ समष्टिगत भावनालाई उजागर गर्ने प्रयासहरू भइरहेका छन् । यो यौटा वर्तमान नेपालकै स्थविरवादी नमूना विहार भएको छ ।

वुद्ध धर्मको अध्ययन स्वदेशमै सम्भव भएको कुरालाई साकार पार्न विश्व शान्ति वौद्ध शिक्षालयको स्थापना गरी साना-साना श्रामणेर तथा अझ अनागारिकाहरूलाई समेत वुद्ध धर्मको सैद्धान्तिक एवं व्यवहारिक पक्षको अध्यापन कार्य संचालन भइरहेको छ । यस शिक्षालयले वर्तमान परिवेशलाई समेत समेटी अध्ययनार्थीहरूलाई वुद्धधर्मको ज्ञान दिने, वौद्ध विनयानुकूल वातावरण श्रृजना गर्ने, वुद्ध शासनिक क्षेत्रलाई उजागर पार्न प्रचार प्रसारार्थ व्यक्तित्व निर्माण गर्ने, अध्ययनार्थीहरूलाई वाह्यज्ञान समेत होस् भन्ने उद्देश्यलाई अधि सारी सरकारी मान्यता प्राप्त विद्यालय स्तरिय शिक्षा समेत दिइरहेको छ । यसरी यस वर्ष ७ जनाले प्रवेशिका परीक्षा दिदैछु भने निकट भविष्यमै उनीहरूलाई उच्च शिक्षा दिने तर्फ लाग्ने क्रममा त्यहाँ वुद्धधर्मको उच्च शिक्षाको अध्ययन 'विशारद' स्तरीय कक्षा संचालन गरिने कुरा विहार प्रमुख भिक्षु वताउनु हुन्छ । वर्तमान नेपालमा वुद्धशासनलाई उजागर गर्ने लक्ष्य काँधमा बोकी हिंडिर हेको, भविष्यमा शासनिक विकासका कर्णाधारहरू निर्माण गर्ने शुभकार्यमा तदारुकताका साथ अधि लम्किरहेको यस विहारले श्रद्धालुहरूको सहयोग एवं आत्मियभावको अपेक्षा गरिरहेको कुरा त्यहाँ पुग्ने जो-कसैले अनुभव गर्न सकिने हुन्छ । यसलाई फलाउने-फुलाउने तथा निरन्तरता कसरी दिने भन्ने तर्फ हामीले सोच्नु वुद्धशासनकै लागि सुखकर सावित हुने देखिन्छ ।

सन्दर्भ: "आनन्दभूमि" वर्ष २९ ७-८

"शान्ति सन्देश" वर्ष २, १२

अनिच्चावत संस्वारा

बुन्हिः-बि.सं. १९७८
माघ २५
शुक्लपक्ष
भीमा एकादशी
आइतबार

मदुगु न्हिः- बि. सं. २०५८
कार्तिक १५
शुक्लपक्ष चतुर्दशी
कोजाग्रत पूर्णिमा व्रत
बुधबार

हने बहमह श्रद्धेय सानु काजी आक्य आकाभन्नकं मदुगुलिं वसपोलया निर्वाण क्रमना यासें बिचाः
हायेक बिज्यापिं दीपिं सकल संघ-संस्था, शुभेच्छुकपित जिमिसं हार्दिक कृतज्ञता देखाया ।

जहानः सूर्यमाया शाक्य (गोरी), तानसेन, पाल्पा ।

कायपिंः ज्ञानकाजी, सुवर्णकाजी, पुष्परत्न, अशोकरत्न, आनन्दरत्न व प्रजारत्न शाक्य

मह्यायः विजयलक्ष्मी बज्राचार्य

रेकी ! रेकी !! रेकी !!!

पश्चिमी देशमा हलचल मच्चाएको चिकित्सा पद्दती
एक चमत्कारी एवं वैज्ञानिक प्रविधि

अब नेपालमा पनि
रेकी ग्याण्ड मास्टर डवाङ्ग रिग्जिनबाट

कुनै पनि शारीरिक वा मानसिक रोगहरु जस्तै :
चिन्ता, तनाव, नैराश्यता, अनिद्रा, टाउको दुखाई,
डर, नशा सम्बन्धी रोग, बाथ हड्डी खिडको,
मुत्र एवं पित्त थैली पत्थरीको सफलताका साथ
उपचार भइरहेको छ ।

बोधिसत्व रेकी केन्द्र

सामाखुसि, काठमाडौं, फोन : ३६१५११

Patan Dental Clinic

(Near to Patan Hospital/Lalitpur finance)

Patan, Lagankhel, Lalitpur Nepal, e-mail :
patandentalclinic@hotmail.com, Phone : 549006

Our Service:

• दाँत सफा गर्ने (Scaling) • दाँत टल्काउने
(Polishing) • दाँत निकाल्ने (Tooth
Extracion) • दाँत भर्ने स्थाई र अस्थायी (Filling)
• दाँतको जरादेखि नै भर्ने (Root Canal Treat-
ment) • नयाँ दाँत राख्ने (Denture, Full/Par-
tial) • Crown and Bridge • दाँत सम्बन्धी
सामान्य शल्यक्रिया (Minor Oral surgery) •
नमिलेको दाँत मिलाउने (Orthodontic Treat-
ment) • गीजा सुनिने, रगत आइरहने, मुख गन्हाउने,
धेरै पुरानो समस्याको पनि उपचार गर्न • मुखभित्र आउने
घाउ खटीरा (Oral Ulcer) आदि सम्पूर्ण दन्त रोगको
उपचार गरिन्छ ।

नेवाः म्हसीका

■ भिक्षु सुगन्ध (अनिल शाक्य)

नेवाः धइपिं सु खः ? थुगु न्ह्यसः विदेशीतयसं जक न्यनीगु न्ह्यसः मखु नेवाःतय दुने हे नं भ्रम ब्वलनाच्वंगु न्ह्यसः खः । खासयाना नेवाः धइपिं स्वनिगःया आदीवासीतयत धाइ धका धायेगु या । गुम्हासियां नेवाः धइपिं नेपाःया तिब्बतिवर्मेलि भापा पुचःया छगू विशेष सामाजिक पुचः धका नं परिभाषित यायेगु या । तर सकलचरया दृष्टिं स्वयेबले तिब्बतिवर्मेलि भापा पुचःलयं नं सामाजिक व्यवस्थाया हिसाबं नेवाःतयगु थःगु हे विस्कं दु । गुम्हासियां नेवाःत नेपाःया छगू जनजातियारुपय दुथ्याका तःसां गुम्हासियां धासां नेवाःत जनजाति मखु धका हालाचवन अकला गुम्हासियां नेवाः धइगु राष्ट्र खः धका परिभाषित यानाच्वंपिं नं दु । गुम्हासियां धाःसा नेवाः धका धइपिं नेपालभापा वा नेवाः भाय् ल्हापिं छगू भाषीक पुचः जक खः धका धाइपिं नं दु । अथेहे भौगोलिकया परिधिं परिभाषित जुयाच्वंपिं छगू वर्ग जक खः धाइपिं नं दु । उकिं नेवाःया परिभाषा वी अपु मजू उके नेवाः सु खः धका किटान याना धायेत थाकु । तर वःचा हाकलं धायगु खःसा नेवाः धइपिं नेपाः देय्या थःगु हे विस्कं तजिलजि दुपिं स्वनिगया पुलापि वासिन्द्रा खः । स्वनिगःया तजिलजि धइगु हे स्वनिगःले दुगु तःगु तजिलजि ल्वाकज्याना मेगु छगू अलग हे विस्कंया तजिलजि बनेजुया नेवाः तजिलजिया रुप कयाच्वंगु यात धाइ ।

नेपाःया थीथी जनजातितयसं थःगु मांभाय् त्वता

कतःपिनिगु खय् भाय् नालाकया हयाच्वंगु दसु भी नेवाःतय जक मखु मेमेगु जनजाति नं उलि हे दु । थारु मस्तयसं थारुभाय् ल्हायमसः तामाङ्ग मस्तयसं तामाङ्ग भाय् ल्हायमसः नेवाः मस्तसं नेवाःभाय् ल्हाय् ल्हाये मसः तामाङ्ग मस्तयसं तामाङ्ग भाय् ल्हाये मसः नेवाः मस्तयसं नेवाःभाय् ल्हाय मसः । थये जुया वयाच्वंगु नेपाः सरकारया पक्षपाति भापानीतिया दोष जक मखु तर मस्तय ब्वलकिपिं मांबौपिनिगु नं दोष खः । थःगु मांभाय्यात हाकुतिना कतपिनिगु 'खश-कुरा' वा खँय्भाय् ल्हाना गौरवताय्का च्वंगुया नं दोष खः । थजोगु परिवार स्वनिगःलं पिने च्वना च्वंपिं नेवाः परिवारय् जक मखु स्वनिगःया ठेत नेवाः धका धयाच्वंपिं वा नेवाः धका नेवाः उन्नतिया न्हयजुवा परिवार दुने हे नं यक्को दु । थ्व गुलि तक्क हास्यास्पद नेवाःतयसं हे विचाः यायेमाःगु खँ खः । बेलायतयाम्ह नेवाः विज्ञ भाजु डा. डेविड गेल्लरं ध्याचु नकाः वरोबर धयादी वा थःगु लेखय् प्रकत यानादी "नेवाः आकिटभिस्टतयगु थःगु छें हे थः मस्तनाप नेवाःभाय् मल्हा" । वरु छम्ह बेलायती जुया नं भाजु गेल्लरं सुं नेवाःत नापलाःसा गौरव तया वयकपिं नाप नेवाःभाय् ल्हानादी ।

थ्व हे सन्दर्भय् भाजु गेल्लरं स्वनिगःया थःगु छगू अनुभव छगू प्रवचनय् थये कनादिल । "छन्हु स्वनिगःले छम्ह पासां म्हाइपु ख्यावनीगु छगू न्हूगु भट्टी (कलवय्) व्वना यंकल । अन विभिन्न देश विदेशया त्वंसात न्याना फेतुना आनन्दं म्ये न्यना च्वनेथाय्या बांलाक बन्दोबस्त

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा,
भय मदुपिं जुइमा व सुखपूर्वक ह्वनावने फुपिं जुइमा ।

ताम्रकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, येँ, फोन : २५९९०७, २५९८०७

Shopping Center

पुतलीसडक, येँ, फोन : २४५३४८

फ्याक्स : २५९३१७

यानातःगु दु । अन जि छुं भचा फेतुना छचाखेरं मिखा
 व्वयाबले जिगु मिखां निगलं अन हे वयाच्वम्ह छम्ह
 मयजुं साला यंकल । उम्ह नकतिनि यौवनं जाम्ह मयजुया
 वसःपुना तःगु धंग खखं जिगु मने छभाला थथे वलकि
 'जि भचा न्हयथ्याक हे जन्मकाय् लात' । उम्ह मयजुयात
 स्वस्वं थनिं १०/१५ दँ न्ह्यो थजोगु लू थ्व स्वनिगःले
 स्वयमदुगु लुमंका उम्ह मयजुया पश्चिमी शैलीया प्याखँ
 ल्हूगु स्वस्वं त्यानु चागु लनावंगु महसुस याना । तर व
 मयजुया ख्वाः स्व स्वं जिगु मनय् धाःसा छुं मछिं मछिं थें
 अनुभव जुयाच्वन छायाःसा व मयजुया ख्वाःलं व मयजु
 पक्का हे छम्ह नेवाःया म्हायमचा खः । मौका चूलाय्वं
 मछा मछा तीजक नेवाःभापं 'छि नेवाः खःला ?' धका
 उम्ह मयजुयात न्हयसः छुना । व मयजुं छुं हे मछा पहः
 मक्योसे गौरवं नेपाली लवजया इङ्गलिस भापं वा 'इङ्गली'
 (इङ्गलिस + नेपाली- भापं 'एस्, आइ आम ए टिपिकल
 नेवार' धका लिसः विल । व मयजु नेवाःतय् श्रेष्ठ जातयाम्ह
 जुयाच्वन ।

आ व्वमिपिन्सं हे विचा यानादिसं नेवाः म्हसिकाया
 चिं छु खः ? थौ कन्हेया २१ औं सदी च्वय् न्हयव्वयागु
 भाजु गेलनरया अनुभवया लू छुं अजु चाइपुगु लू मख्य
 धुंकल । थौकन्हे ला नेपाःलय् न्हापा न्हापा थें नेपालाइजेसन
 जक मखु, आ ला राष्ट्रिय नेपालीपनायात हे नं असर
 परेजुइक इन्डियनाइजेसन व ग्लोबलाइजेसनया प्रभाव नं
 तसकं तच्वया वयाच्वंगु दु । धात्थें धायेगु खःसा ला थथे
 समाज हिला वनीगु छुं अजु चाइपुगु खँ नं ला मखु । समाज
 धइगु हिलावं वनाच्वनी न्हून्हूगु ह्युपा कयातुं च्वनी । तर थःगु
 म्हसिका व अस्तित्वयात गुलि तक्क ल्यंका तय् फइगुया खँ
 खः । थौकन्हे भ्नीगु नेवाः समाजय् थयोपिं नेवाःत नं दु
 गुपिनत नेवाः म्हसिका वा अस्तित्वया छुं हे मतलब म्दु ।
 गुपिन्सं नेवाःया गौरवता धइगु इतिहासया पानाय् जक दुगु
 थौकन्हेयात मागु खँ मखु धका धाईपिं नं दु । अथे हे हानं
 थयोपिं नेवाःत नं दु गुपिं मल्टिकल्चरल समाजय् हुर्के जुया
 नं ग्लोबलाइजेसनया संस्कृती भेलय् पुना नं थःगु म्हसिका
 म्हसिके मफया थःगु अस्तित्व न्हयव्वय् मफया थःगु म्हसिका
 वा थःगु हा माजुइपिं नेवाःत नं दु । तर नेवाः समाज धैगु
 छगू म्वानाच्वंगु समाज जूगु जुया छम्ह जीवत जन्तुथें न्हून्हूगु
 ह्युपा कयातुं च्वनी गुकिंयाना नेवाःया म्हसिका वीगु उलिं
 अःपु मजु । सुइत नेवाः धायेगु सुइत नेवाः मधायेगु कारणं

नेवाः जुइगु छुं कारणं नेवाः मजुइगु आदिया खँय् नेवाःतय्य
 लागीं हे छगू न्हयसःया चिं खः ।

नेवाः म्हसिकाया छुं आधार नेवाः विज्ञ भाजु बलदेव
 जुजुं थःगु लेख व सफुति स्वता परिधि न्हयव्वया दीगु दु ।
 (क) नेवाः तजिलजिया (संस्कृति) परिधि (ख) नेपालभाषाया
 परिधि व (ग) नेवाः गौरवताया परिधि ।

(क) नेवाः तजिलजिया (संस्कृति) परिधि : थुगु
 परिधी नेवाः अधिराज्यभरी व विश्वन्त्यक छरय् जुयाच्वपिं
 नेवाःत ला । नेवाः तजिलजिया छुं छगू चिया आधारय्
 (नस्ल, जात, भाय् आदी) थः नेवाः धका म्हसिका वीया
 च्वपिं नेवाःत दुथ्या । थुगु नेवाः परिधीया दुने नेपालभाषा
 ल्हाय् मसःपिं नेवाःत नं दुथ्या, थःगु नामय् नेवाः जातया
 नां जक ल्यंका तःपिं नेवाःत नं दुथ्या, भाय् नं मसः जातया
 नां नं ल्यंका मत तर थःगु वशय् नेवाः हिया छुं अंश जक
 ल्वाकज्यापिं नं दुथ्या ।

(ख) नेपालभाषाया परिधि : थुगु परिधि नेवाः तजिलजि
 जक मखु नेपालभाषायात नं प्रमुखता विया नेवाःभाय् छयला
 थःगु नेवाः म्हसिका विया च्वपिं नेवाःत दुथ्या । अथवा
 भाषाया आधारय् नेवाः म्हसिका वीगु खः ।

(ग) नेवाः गौरवताया परिधि : थुगु परिधी दुने
 थःथम्हं नेवाः धका धया व धायेका उके गौरव ताय्का
 च्वनीपिं नेवाःत दुथ्या । अथेहे थः शुद्ध नेवाः खः धका
 गौरवं थःगु म्हसिका वीपिं नेवाःत दुथ्या ।

भाजु बलदेव जुजुं वियादीगु थ्व अःपुगु नेवाः
 म्हसिकाया छगू मापदण्ड खः । तर दुग्यंका वाला स्वयेबले
 सुइत नेवाः धायेगु वा सु धात्थेंया नेवाः खः धका सीकेगु
 अझ हे नं अःपु मजु । दुग्यंका स्वयेबले 'नेवाः' खँगवया परि
 भाषा हे नं समस्याजनक तिनी । नेवाः समाजय् दुने थःगु
 हे विस्कं थी थी सामाजिक ब्वथला दु । उकिं नेवाःया परि
 भाषा वी अःपु मजु । छम्ह सामाजिक वैज्ञानिकया हैसियतं
 धाय्गु खःसा थुकेया पाय्छि लिसः हे म्दु । तर अथेसां
 नेवाः म्हसिकाया छुं आधार वीगु खःसा स्वंगू आधारय्
 नेवाःया म्हसिका वीज्यु ।

१) भाषाः गुगुं छगू समयलय् नेवाःया म्हसिका
 भाय्या आधारय् वीया वयाच्वंगु खः । तर थौ कन्हे धाःसा
 नेवाःतयसं हे थःगु मांभाय्यात हाकु तिना हयाच्वन ।
 नेवाःलं नेवाःभाय् मलहाय् धुंकल । नेपालभाषाया न्हयलुवा

नेवाः तय् छैं हे नेवाः भाय् मल्हाय्गु मस्यनेगु प्रवृत्ति ब्वलना वयाच्वंगु समाज खः थौ कन्हेया नेवाः समाज । संख्यात्मक दृष्टिं स्वल्धाः सा स्वव्वय् छ्व्वसिनं जक थः मस्त नाप नेवाः भाय् ल्हाः नि जुइ । थ्व भी नेवाः समाजया खाइसेच्वंगु तथ्य खः । न्हापा न्हापा जूसा नेवाः समाजय् नेवाः मखुपिं ब्रम्हू वा मुस्मांतयसं समेत नेवाः भाय् ल्हाना जुइ । तर थौकन्हे नेवाः धका थः गु जातया म्हसिका दुपिनसं हे नेवाः भाय् जक ल्हायेगु त्वः तुगु मखु थः त नेवाः धका धायेके तक्कं मयोपिं दय् धुंकल । दसुया लागी स्वनिगः या छुं अंशया नेवाः तयसं थः गु जात हिलां जिंला नेवाः भाय् मल्हाना जिंला आदि व्यवहारं थः त नेवाः मधायेकेगु वा थः गु नेवा म्हसिका मबीगु कुत जुयाच्वंगु दु । तर मू खँ ला नेवाः भाय् ल्हाय् मात्रं दक्को नेवाः नं ला जुइमखु । वः तुइ (इन्द्रचोकय्) पूमां पसः तयाच्वं पिं मुस्मा दाजुकिजापिन्सं नेवा भाय्यात हे थः गु भाय् थें भाः पिया नेवाः तलिसे व्यापार चले यानाच्वंगु भीगु न्त्योने दु । अथे हे गुलि खे नेवाः तयगु स्वापुइ वः पिं सय्समीनीपिन्सं नेवाः भाय् ल्हानाच्वंगु स्वनिगः ले जक मखु थौ कन्हेया ल्हासाय् तक्कं हे दनिगु थुम्ह च्वमिं खना । वय्कः पिन्सं भाय् न्ह्याक्व हे स्पष्टं ल्हासां वय्कः पिं नेवाः मजु, वय्कपिन्त नेवाः या ल्याखय् मका । उकिं भापाया आधारय् जक नेवाः जुइ धायेगु नं उचित मजु तर नेवाः म्हसिकाया छगू मू चिं धाः सा पक्का हे खः ।

(२) तजिलजि वा संस्कृति : नेवाः संस्कृतिया थः गु हे विस्कं दु धका सकसिनं स्युगु हे खँ खः । नेवाः संस्कृतियात अवधारण याना नेवाः जुइ धका धायेगु नं याना वयाच्वंगु खः । इतिहासय् स्वयेबले स्वनिगलय् दुहां वः पिं आपालं मनूत नेवाः तजिलजियात अवधारणायाना नेवाः जुयाच्वंगु तथ्य नं न्ह्योने दु । तर नेवाः तजिलजि दक्को फुक्कं नेवाः तयसं अवधारणा याये हे मा धयागु नं मदु । दसुया रुपय् नेवाः मिसामस्तयत् ई तयगु/यायेगु धैगु नेवाः संस्कृतिया विस्कं खः । तर नेवाः समाजय् दुने हे ई तयम्वापिं नेवाः जात नं

दु । (द्यो ब्रम्हू, जोगी, पोद्या आदि जातया मिसामस्तय् ई तयम्वा) । अथे हे स्वनिगः लय् पुलापिं मुस्मां तयसं नेवाः संस्कृतियात अनुकरण याना मचाबुइबले सिसापालु क्यनेगु, धौ सगं वीगु आदि यानाहयाच्वंगु दु । संस्कृतिया आधारय् उकिं द्यो ब्रम्हू, जोगी, पोद्या आदि जातयापिन्त नेवाः मधायेगु तर मुस्मांतयेत नेवाः धायेगु गुलि तक्क मिलेजुगु खँ खः ? अफ्र ला गुगु भीसं नेवाः संस्कृति धया वयाच्वना व थाय्वाय् स्वया पानावना च्वनी । यें, यल व ख्वपय् हे थः थः गु विस्कं जात्रा, पर्व, भाय् समेत पानाच्वंगु दु । धर्मया आधारय् नं बौद्ध व हिन्दूयाना नितानि दु । (थौ कन्हेला थः गु पुलांगु धर्म तोता इसाइ वा इस्लाम धर्म नालाकापिं नेवाः त नं दु) थथे थी थी पानाच्वंगु नेवाः संस्कृतिया आधारय् नेवाः संस्कृतिया लक्षण बीया नेवाः संस्कृति धैगु थ्व हे जुइ धका किटान याय् अः पु मजु । तर न्ह्यागु हे धासां नेवाः तजिलजि नेवाः म्हसिकाया छगू मू लक्षण खः ।

(३) थः थम्हं परिभाषित नेवा (self-definition) : थः थः म्हां छुं संकुचित मचासे 'जि नेवाः' धका सुनां थः गु म्हसिका वी थ्व नं छगू नेवाः जुइगुया गुण खः । तर गुम्हं नेवाः त धाः सा भापा वा संस्कृतिया आधारय् पक्का नेवाः जुयाच्वंसां थः थम्हं नेवाः धायेके मयोपिं नं दु अथेहे गुम्हं थः नेवाः धका म्हसिका बिया च्वंसां थौकन्हेया युगय् नेवाः अस्तित्वया खँ धइगु हे वाइहातया खँ खः धाइपिं नेवाः त नं थ्व च्वमिं नाप लायेधुन । दसुया रुपय् नेवाः समाजया भा ब्रम्हू भाय् व संस्कृतिया आधारय् नेवाः खः सां थः त नेवाः धायेके मयोपिं दु । अथेहे नेवाः समाजय् कपालि, चोला आदितयसं गबलें गबलें थः थः म्हां नेवाः वर्गय् दुमथ्याकु । थः म्हां नाला मकयागु नेवाः संस्कृतियात वय्कपिन्सं 'थ्व नेवाः तयसं जक याई' धका धायेगु चलन थ्व च्वमिं वय्कपिनिगु म्हुतुं हे यक्को न्यने नं । 'थ्व नेवाः तयसं जक याई' धायेबले थः नेवाः वर्गय् दुमथ्याकूगु

पाठकवर्गमा सुस्वी होतुको अनुरोध

आनन्दभूमिले आगामि अंकदेखि पाठकवर्गहरूले बुद्ध शिक्षा अध्ययन गर्दा नबुझेको वा शंका लागेको विषयमा प्रश्न लेखिपठाएमा त्यसको छोटो जवाफ दिने व्यवस्था गर्ने सहर्ष सूचित गरिन्छ । अतः बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी छोटो तर स्पष्ट प्रश्न पठाउनु भएमा स्वागत गरिनेछ ।

मजूला ? तर थ्व फुकक तथ्ययात छखेतया थःथम्हं गौरवं थःगु म्हसिका 'जि नेवाः' धायेगु नं छगू नेवाः जुइगुया मू गुण खः ।

थ्व स्वता आधार वाहेक नेवाः समाज्य व्वलना च्वंगु सामाजिक व्वथला, परम्परागत ज्या व जातया व्यवस्था, धर्मया भिन्नता, थाय्वाय् लिसं वंशानुगत स्वापु आदि लक्षण नं नेवाःम्हसिकाया चिंत खः । थथे दुवाला स्वयेवले नेवाः धैम्ह सु खः वा ठेत नेवाः सुइत धाय्गु खः किटानयाये अःपु मजु । ऐतिहासिकताया बोधार्थ कथं इसवि संवत १३-१८ शताब्दी स्वनिगःले राज्य चलेयाःपिं मल्ल जुजुत नेवाः जुजु खः उवलेया राज्य नेवाः राज्य खः धका धायेगु याः । इसवि संवत १७६९ ई खँय् जुजु पृथ्वी नारायण शाह नं स्वनिगःया नेवाः राज्ययात त्याका नेवाः अस्तित्वयात हनन याना विल धका धायेगु याः । तर तसकं अजुचाइपुसे च्वंगु खँ ला स्वनिगःया नेवाःतयसं मल्ल जुजुपिन्त नेवाः धका धासां मल्ल जुजुपिन्सं थःत थःम्हं नेवाः धका मथा । नेवाः खँग्वया छयलावुला पुलांगु ऐतिहासिक सामग्री आतक गनं मल्लान् । नेवाः विज्ञ भाजु गेल्लरया भनाइ कथं नेवाः खँग्व छयलातःगु दकलें पुलांगु आःतक्क लूगु ऐतिहासिक पुस्ति धैगु हे १६ औं इसाइ शताब्दी तिनि खः ** । उकेनं ठेत नेवाः धइगुया सिमित परिभाषा आपायाना हिन्दू, क्षेत्रिय व थजात वर्गया पुचः गुपिं थौ कन्हे श्रेष्ठ' नामं थःगु म्हसिका वियाच्वंपिं खः । १९ औं शताब्दी तक्क 'शिष्ठ नेवाः' वा 'निवाः' धका धायेगु चलन दु । थुकथं खासयाना ठेत नेवाः धइपिं श्रेष्ठ वर्गया नेवाःत खः । मेगु जातयापिन्त नेवाः धका मकायेगु वा कासां सेकन्दरी नेवाःया रूप्य् जक ल्याखाइ अथवा भाय् लहाइगु नेवाः भाय्या आकार्य् जक नेवाः जुइ । दसुया रूप्य् न्हापा न्हापा फ्रान्स्य् फ्रैन्च (the Franks) धइगु छगू थजात वर्गया विशेष नां खः तर लिपा व हे शब्दं फ्रान्स जनताया नां जु वन । अथे हे नेवाः नं न्हापा न्हापा स्वनिगःया थजात वर्गया विशेष नां खः लिपा व हे शब्दं स्वनिगःया वासिन्दा बोधार्थ नां जू वन ।

'श्रेष्ठ' जक ठेत नेवाः खः मेपिं नेवाः मखु धइगु तर्क स्वनिगःलं पिनेया परिस्थितिइ श्रेष्ठतयत नेवाः धाइगु तर बज्राचार्य शाक्यतयत नेवाः मधासे बाँडा धाइगुलिं व खड्गी तयत नेवाः मधाय्गु तथ्य छुं संकेत वियाच्वंगु दु । नेवाः मखुपिन्सं स्वनिगःया नेवाःतयत छगू पुचः वा छगू जनजातिया

रूप्य् कासां नेवाः समाजया हे दुने विभिन्न थी थी पुचः छपूचः जुया सु ठेत नेवाः खः मखुया आय्कडमिक विवाह अलरग हे दनि । तर थौ कन्हेया सामाजिक हयूपाया लिच्व कथं न्हापा ठेत नेवाः धका धाःपिं श्रेष्ठ भन नेवाःया अस्तित्व दकलें म्हो जक दुपिं जुया वनाच्वन । भाषाया सन्दर्भ्य् खँय्भाय् नालाकया थः मस्तयत इङ्गलिस बोडिङ्ग स्कूल्य् छ्वया नेवाःया अस्तित्वया महिमा स्वया थौकन्हेया २१ शताब्दीया ग्लोवल इकोनोमी नेपाः देय्या छम्ह सक्रिय जनशक्ति नेपाली जुइगुलि जोड आपा वीगु याना वयाच्वन । थुकेया हे लिच्व कथं च्वय् न्हय्च्वयागु छगू लूइ छम्ह श्रेष्ठ मयजुं 'इङ्गलिस' भाषं "आइ आम ए टिपिकल नेवार" धका थःगु नेवाःया म्हसिका वीगु छु अजुचाइपुगु खँ मख्य् धुकल । व मयजुया थःगु मांभाय् व तजिलजि त्वफ्यूसं नेवाःजुयाया गर्व धाःसा दनि । थौकन्हेया स्वनिगः न्हापा थें नेवाःतय्गु जक देय् मखुसे थी थी जनजाति, थी थी धर्म व तसकं कमल्पेस्कगु थाय् जुइ धुकल नापं नेवाःतय् थःगु थासय् थःगु म्हसिकाया सुरक्षा मदुगु थाय् जुइ धुकल ।

छम्ह नेवाःप्रेमीया दुनुगलय्या हिसाव विचाः यायेवले नेवाः थःहे कतः जुया वनाच्वंगु दु । नेवाःया अस्तित्व नेवाःतय्के हे म्हो जुया वनाच्वंगु दु । नेवाःया म्हसिकायात थुइका नेवाःया थःगु अस्तित्व वचे यायेमाःगु दु अथे मयात धाल धाःसा लीपा नेवाः सु धका सीकेत इतिहासया पानाय् हे माले मालि फु । तर मेगु दृष्टिं स्वयेवले नेवाः धइगु एस्ताबिल्समेन्तया छगू अंश खः धका भाजु गेल्लरं धयादी । उकिं नेवाः धइगु छुं छगू अतितया खँ मखु तर अतितया लिच्वलं व थौ कन्हेया परिस्थितिं धालय् जुया वनाच्वंगु थःगु हे नरल, भाषा, संस्कृति आदीया विस्कं दूगु अले उके नेवाः अस्तित्वया गौरवं बिलिबिलि जायाच्वनीगु चेतना हे जीवित अमृतगु 'नेवाः म्हसिका' खः ।

* थुगु च्वसुया छुं अंश बेलायतयाम्ह नेवाः विषयक विज्ञ भाजु डा. डेविड गेल्लर नेपालय् सन १९९७ य् वियादीगु छगू प्रवचनया आधार्य् च्वयागु खः । भाजु गेल्लर प्रति जिगु सुभाय् दु ।

** नेपाःया इतिहासकार बाबुराम आचार्य नेवाः खँग्वया विषय थथे च्वयादीगु दु "दुर्भाग्यवश 'नेवार' शब्दको प्राचीन प्रयोग भने उपलब्ध हुन सकेको छैन । अठारौं शताब्दीमा नेपालमा आएका युरोपीय विद्वानहरूले लेखेको नेपाल सम्बन्धी विवरणहरूमा मात्र 'नेवार' शब्द सर्वप्रथम प्रयोग भएको पाइन्छ" आचार्यया खँ अनुसार ला 'नेवाः' धइगु खासला युरोपियनतयगु वनावत थें जक खने दत ।

निपु चिनाखँ

■ भिक्षु सुशील

धर्म-धर्मात्मा

धर्म यदि छं यायेगु हे खःसा
गनं हे छ वनेम्वाः न्हां
थःत थम्हं म्हसीके सयेवं
धर्मात्मा अन हे जुइ छ न्हां ।

मखु न्हां धर्म सत्य मखु
निसा वसः थें ब्वया कचनेत
धर्म ला नुगलय् क्येकेत खः
शान्ति रस त्वँ त्वँ लयेतायेत ।

धर्मया आशाकुटि पह ब्वया
भःभः न्हया च्वनेमते सो
आशा-निराशां मथीक च्वनेवं
धर्म छं त्वने खनीगु सो ।

गन गुब्लय् नुगः चकंकाः
छपासः सुयातं दान छं याई
गन गुब्लय् अभाव जूसां
नुगलं भ्याःनं हतास मचाइ ।

अन अन उगु उगु हे इलय्
छ ति ग्यंम्ह धर्मात्मा मेम्ह सु दै
थुलिजक छं थुइकेफत धाःसा
धर्मात्मा छन्त सुनां मधाइ ?

ख्वयाच्वंपिन्त

धात्थें छन्त दुःख जुल खःसा
दुःख जुल छाया् थुइकि छं
थुलि हे थुइकेगु कुतः मयाःसा
ख्वयां दुःख गय् पाःजुइ हँ ?

वनेवं सुं छम्ह यःम्ह थनं
मिखां ख्ववि छाया् हाइगु छं
अल्याख मनूत जुयाच्वंगु दुवातं
वन का छुयाये छं यःम्ह नं ।

वने नितिं थन वैगु मनूत
अस्तित्व थःगु ब्वया थकेत
वने माःगु सत्य लुमंके त्वःताः
ख्ववि हायेका थन क्यने स्वैत ?

ख्वबिया खुसिवाः हे न्ह्याःसां
वांपिं सुं लिहां वैगु मखु
फगत लोकय् क्यने नितिं छं
ख्ववि हायेकाया छं मू मदु ।

नुगलय् धात्थें इवयेप्युगु हे खःसा
ख्वयेगु मखु, छ ख्वयेगु मखु
ख्वबिया वुंगाः सुके फँ गुकथं
लुइकेमाः छं लंपु न्हूगु ।

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd
(Importer & Exporter)

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

लिपाला:सां बोध जुल

■ राजु महर्जन "लुँइया:", थल

ता: ई दत जिं धर्म देशनाय् मच्चनागु (मन्यनागु),
न्हिं: न्हिया कचवं, नयेगु त्वनेगुली भुले जुयागु, बाँव लाक
पुनां जुयागु, जिगु, जित धाधां न्ह्याम्हनापं नं ल्वानाजुयागु
। हत्तेरीका.....जिगु जिन्दगी ? गथे धमहं धैथे मदुगु-मजूगु
। छाया ? छाया ? आखिर जिके छुँ हे लिस: मदु । ध्व हे
इवल्य् जि छन्हु विहारया धर्म देशनाय् लात । वास्तवय जिं
छम्ह हिन्दु परिवारया मचा ख: । अथे नं जि जिगु मन
धा:सा बुद्ध व बुद्ध आदर्श प्रति न्ह्यच्या:म्ह ख: ।

पुसया चिकुला, चाहिकं प्यखें आर्य मौनं छाया पिया
त:गु व स्वर्गीय थाय् । अंग: लिक्क बुद्धया त:धिक:गु
प्रतिमा, जवे पट्टी लुँयागु सिंहासन, खवे पट्टी (महाशी
सयादो)त:धिक:म्ह भन्तेया क्रिपा, चवयेलाक छग: घडी,
घडीया ज:ख: लुम्बिनीया निपा: क्रिपा, बुद्ध प्रतिमाया क्वय्
भन्तेपिं, श्रामणेरपिं व अनागारिका गुरुमापिं व भक्तजन
साधकसाधिकपिं, जि न्हूमह जूगुलिं भतिचा ल्यूने लाक्क
कुने टुसुक्क चोना । घडी सुथेसिया ९:३० वजे क्यन वुलुहुँ
विज्यात उपदेश यायेत भन्ते ।

मचाबले छको नं जिं वसपोल भन्तेया धर्म देशना
(उपदेश) न्यनागु ख: । जित तसकं न्हयाईपु ता:गु ख: । थौ
ध्व अवसर जित हाकनं लूगु खनां जि मन मनं लयताया
चोना । भन्ते वुलुहुँ विज्याना लुँछाय् पिया त:गु धर्मासनय्
विराजमान जुल, अले पुलिंचुया वन्दना यानालिं, भन्ते नं
अष्टशील बिया विज्यात ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स...

अष्टशील ग्रहण सिधय्का वसपोलं अति मृदु, सर
ल, शीतल शैल कना विज्याना, मनु जीवनया सांसारिक
दु:ख मुक्तिया जिजिविषा, जुजु विम्बिसारया, खेमा महार
ानीया बाखँ, अले ध्वाथुईका विज्यात दु:ख धैगु छु ख ?

अनित्य संसारयात नित्य ताय्केगु, दु:खयात अने
अनेया भौतिक सुखं तोपुईका सुख ताय्केगु, मने दुनेया
अनेक ईच्छायात न्हयागु प्रकारं नं पूर्वकेगु स्वभाव, बाँ-
वाँलाक शरीरयात क्रिम पाउडर भेषभुषा याना छायेगु पियेगु
ध्व हे छगू त:धंगु दु:ख ख: । थुकियात विपल्लास धाई ।

अ:पुक धायेगु खसा उल्टा उल्टा थुईकेगु स्वभाव ख
विपल्लास । भन्तेया शीतल वचन प्रवाहित जुया तुं चोन, थु
थाय् लाक्क जित: भगवान बुद्धया छगू वचन लुमंसे वल ।

“एतं खो पन भिक्खवे दु:ख समुदय अरिय सच्चं
यायं तण्हा पोतोभविका नन्दिराग सहगता
तत्र-तत्राभिनन्दिनी सेय्यथीदं
काम तण्हा, भव तण्हा, विभव तण्हा !!”

अर्थात:

दु:खया मूल कारण तृष्णा ख । थुकी हे वारम्बार
जन्म वीगु ख: । छु छुं विषयलय् मन सालीगु ख: । उत्पन्न
जूगु विषय प्रति अनुराग ब्वलंका वीम्ह ख: । गथे कि काम
तृष्णा, भव तृष्णा, विभव तृष्णा ।”

आर्य मौनं छायापिउगु व सभा कक्षय् हाकनं छक:
चा:हिक सोया जिं, गुलिं उपासकपिं मिखा तिसिना एक
चित्त एक मनं ध्यान समाधिं लिन जुया च्वंगु दुसा गुलिं
मिखाय् खवि जायका त्वलं चाय्का च्वपिं नं खनां जित
म्ह पीसे च्वनां वल, भन्तेया उपदेशय् ध्यान बिया । भन्ते
सरल व नम्र वाणि न्ह्या:वना विज्याना च्वन -

विपल्लासया भावयात मनन यात धा:सा, भगवान
बुद्धया ईलय्या ज्ञान साक्षात्कार याना निर्वाण प्राप्त याना
विज्यापिं थें भित्त नं अनित्य, दु:ख व अनात्माया नापं
स्वाका: यंकी अले निर्वाण पाखे सतिना वनी । उपदेश
न्यना स्वभाव धर्म अले श्रद्धा वृद्धि यायवं तिनि सांसारिक
दु:खं मुक्त जुइगु खँ न्यन्यं सकलें शान्त जुया न्यनाच्वन ।
बुद्ध धर्म व संघ प्रति एकचित्त स्मृति समाधि योग विकासं
तिनि दु:खं मुक्तगु लुँपु सम्भव दइ धैगु वचन पिज्वय्का
विज्यात । थथे शान्तिया नामय् अशान्ति व्याप्त जुया च्वंगु
जिगु संसार, दे-त्वा:-ज: व मनयात लिपाला:सां विपल्लासया
बोध जुइगु सार खँ न्यंका विज्यात भन्ते
नं.....साधु.....साधु.....साधु !!

सन्दर्भ:- “अन्तराष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र शंखमूलया विपश्यना
ध्यान व धर्म देशनाया छन्हया अनुभव ।”

PHILOSOPHY BEHIND BUDDHA

Lord Buddha often exhorts his disciples not to get lost in the quagmire of hearsplitting ideological discussion on abstract philosophical topics which has nothing to do with leading a worthy life, but to march ahead with all possible vigilance towards the path of Nirvana. Yet, unfortunately enough, Buddhism today has amassed such a lore of ideological controversies that one who sets forth to study Buddhism finds oneself often lost in the quagmire of philosophical issues both among Theravadis and Mahayanis, so much so that coming out again from the quagmire becomes a difficult problem.

An attempt is hereby made to present the philosophic aspects of Buddhism in a simple way, although by so doing injustice may be done to the complicated Buddhist ideologies.

Buddha has explained, in course of his discourses, the following laws of nature and life as he saw them:

A. The law of dependent origination (Pratitya Samutpada).

The law may be summarised in the dictum: "That happening this happens, that not happening this does not happen". Lord Buddha was the historical founder of the law, which applies to everything in nature. Preceding set of conditions determine what follows it. There is nothing haphazard or capricious in this universe.

Law of Causation (Cause-effect relationship) follow as a corollary of the above universal law. "Like causes produces like effects". This law is the basis of both science and reason. How can there be any science or reason if anything can result from anything? Profess made by science is a proof of the validity of this law.

Lord Buddha has applied this law to trace out the twelve links in the wheel of Life (Bhava-chakra),

which are as follows :

1. Ignorance of Truth (Avidya) produces wrongview of the existence of self in an individuals which gives rise to subjective view of things.
2. Goaded by such views a set of volitions (Sanskara) is acquired.
3. This calls for consciousness (Vigyan) as a base for functioning in the wordly process.
4. This consciousness to materialize out into the world assumes a mind-body (nama rupa) form.
5. Then arises the six sensory equipments (Sadayatana) – senses of sight, smell, touch, taste, sound and a mind to coordinate the sensations received.
6. Now this whole comes into contact (Sparsa) with sense objects in the environment.
7. This leads to feelings or sensations (Vedana) – pleasurable, painful or neutral.
8. Carvings (Trishna) arise, hatred is born together.
9. This leads to grasping (Upadana) the objects of desire.
10. Which leads to becoming (Bhava) or performance of actions acquiring further karmic seeds.
11. Which leads to birth (Jati) in order to continue existence.
12. Consequently decays and death (Jara-marana) follows.

The wheel of life thus moves on.

To put this wheel of life in terms of cause-effect relationship:

Dr. Ganesh Mali

- Past cause : 1) Ignorance
 2) Volitions
 Present effect : 3) Consciousness
 4) Body-mind
 5) Sensory equipments
 6) Contact
 7) Sensations
 Present cause : 8) Craving
 9) Grasping
 10) Becoming
 Future effect : 11) Birth
 12) Decays and death

The cycle repeats itself, until the wheel is cut at Ignorance by acquiring Truth through constant effort, noble living and meditation.

B. The doctrine of non-self (or the voidness of self in nature)

The law of causation states that the preconditions necessary for a change is inherent in the changing state itself. If a state A changes to B then the preconditions necessary for the change from A to B is inherent in state A. This rule out the possibility of any unknown factor like "X" (soul or god) or some changeless entity to play a role in between state A and B.

When all physical and mental states are in constant flux proceeding forward strictly according to the law of causation everything is in reality devoid of self, the assumption of self to move the state from A to B is unnecessary, because if the causes for the change are already present, the change will happen, self or no self. The assumption of a self is illusory because finally nothing belongs to the self and all falsely assumed selves vanish into nothingness.

Buddha considers that what individuals feel to be the self is nothing but the sum-total of the five aggregates (Skandhas) coming together and functioning jointly - Physical existence (rupa), Sensations (Vedana), Conceptions (sangya), Tendencies (sanskar), and Conscious feelings (vigyan) which in themselves are devoid of any

self. Although a name is assigned to a body and a feeling of separate identity arises in the mind due to unawareness of truth or real state of things, the aggregates follow the law of nature. For one who is aware of the truth, the self dissolves away completely into nothingness leading to the state of nirvanahood.

Rebirth

How does a selfless state of things participate in rebirth ? According to Buddha, rebirth is the continuation of the changing states of existence one dissolving and giving rise to the next which is related to the former state yet not the same. A simile may be given of the flame of a candle which looks the same yet is not the same. The flame continues, the atoms and the molecules participating in the burning are different every moment. Only the soulless states continue though the five groups (skandhas) life after life, until the cause for such continuation cease to exist just as the flame will not continue when the oil is finished in a lamp.

Rebirth is a change just as the milk continues its existence in the curd that is formed, when milk is changed into curd. Various individuals and actions performed by individuals all merge into the river of life which flows on continually although the individuals come into and go out of existence. There is

no soul, however, that comes out of one body and enters into another.

C. Absence of divinity

The law of causality operating in nature has made Buddha reject the conception of a divine factor intervening in the world process. The law of causality is inherent in the nature of change, this is no such thing as the maker of the law. There is no need of such an entity in reality who can be everywhere doing everything and knowing everything. The conception of doing anything except what follows naturally from the given states

being already ruled out, the possibility of an omni-present, omni-scient and omnipotent being is also ruled out.

D. Non-materialism

If Buddha did not support the presence of divine essence, he was not a materialist either. He believed in the law of Karma, that is, law of cause and effect, in people reaping the harvest of their good and bad actions, good actions leading to birth in happy conditions in this life and hereafter, and evil actions bringing opposite consequences. Good life on earth will not be possible, he says, if we regard the body same as the being, nor is it possible if we regard the body as different from the being. In fact, for him everything is just phenomena rolling on, the body and the being just names attributed by people to different states of things. So the being is neither different nor the same as the body.

So, amidst a soulless, godless universe, where the phenomena roll on according to the law of nature, Buddha focused the attention of humanity on one basic issue, namely, living a noble life and ending the problem of suffering though the ardent practice of the noble eightfold path of virtuous living (sila), right mental quietude (samadhi) and realization of the truth of things (pragya). Realisation of truth alone will destroy ignorance which lies at the root of sufferings and at the outset of the wheel of life. To those who take up the issues of hairsplitting controversial philosophical quagmires as to the whence and whether of the universe or life, etc. putting aside the basic issue of suffering, Buddha gives the simile of a man stricken by an arrow who instead of pulling out the arrow and applying medicine says that he would not do anything unless he knows everything about the man who shot the arrow, why he shot the arrow who made the arrow and so forth. So, it would do us good to try to understand Buddha in a very simple way and be wise.

अतुलनीय टिकाउ र आरामदायी सुविधाका साथ
Jialing को परम्परागत पावरको आरुचर्यजनक संगम

।
आजैदेखि Jialing हाँक्न शुरू गर्नुहोस् र बाँकी अन्य
बाइकहरूभन्दा तपाईंलाई धेरै अगाडि
यसले पुन्याएको महशुस गर्नुहोस् !

**Sujan Trading
Company P. Ltd.**

Jialing Complex, Basundhara, Ring
Road Kathmandu, Nepal
Tel : 353136, 355365, Fax : 977-1-
355348, E-mail : sujgan@mos.com.np
Tripureshwor Showroom, Tel : 249503

*Our Life is what we make it
by our own thoughts and
deeds, thus it is through our
own thought that a man
rises our falls.*

Pasupati Trading Co.
F.D. 46 Pitampura, New Delhi

WHERE IS HAPPINESS ?

■ *Ayya Medhanandi, New Zealand*

What is it that we are really looking for in life? We're looking for happiness, for a safe refuge, for peace. But where are we looking for these things? We desperately try to protect ourselves by collecting more and more possessions, having to have bigger and bigger locks on the door, putting in alarm systems. We are constantly armouring ourselves against each other - increasing the sense of separation - by having more possessions, more control, feeling more self-importance with our college degrees and our PhD's. We expect more respect, and we demand immediate solutions; our world is reeling towards a culture of instantaneous gratification. So we're constantly on the verge of being disappointed - if our computer seizes up, if we don't make that business deal, or if we don't get that promotion at work.

This is not to put down the material realm. We need material supports, food, clothing, medicines; we need a shelter and protection, a place to rest; we also need warmth, friendship. There's a lot that we need to make this journey. But because of our attachment to things, and our efforts to fill and fulfil ourselves through them, we find a residue of hunger, of unsatisfactoriness, because we are looking in the wrong place. When somebody suddenly gets ill, loses a leg, has a stroke, is faced with death, or has to bear unspeakable suffering, what do we do? Where is our refuge?

When the Buddha was still Prince Siddhartha before his enlightenment, he had everything. He had what most people in the world are running after, as they push death to the edge of their lives, as they push the knowledge of their own mortality to the farthest extreme of consciousness. He was a prince. He had a loving wife and a child. His father had tried desperately to protect him from the ills of life, providing him with all the pleasures of the senses, including a different palace for every season. But he couldn't hold his son back, and one day the Prince

rode out and saw what he had to see: the Four Heavenly Messengers.

Some of us might think it's contradictory that a heavenly messenger could come in the form of a very sick person: "What's so heavenly about a very sick person?" But it is a divine messenger, because suffering is our teacher, it's through our own experience and ability to contemplate suffering that we learn the First Noble Truth.

The second and third messengers were a very old man struggling along the roadside, and a corpse, riddled with maggots and flies, decaying on the funeral pyre. These were the things the Buddha saw that opened his eyes to the truth about life and death. But the fourth heavenly messenger was a samana, a monk; a symbol of renunciation, of someone who'd given up the world in order to discover the Truth within himself.

Many people want to climb Mount Everest, but actually there is a Himalaya in here, within each of us. I want to climb that Himalaya; to discover that Truth within myself, to reach the pinnacle of human understanding, to realise my own true nature. Everything on the material plain, especially what we seem to invest a lot of our energy hungering for, seems very small and unimportant in the face of this potential transformation of consciousness.

So that's where these four celestial signs were pointing the young Siddhartha. They set him on his journey. These are the messengers that can point us to the Way of Truth and away from the way of ignorance and selfishness, where we struggle, enmeshed in wrong view, unable to face our darkness, our confusion, our pain. And "the distance from our pain, from our wounds, from our fear, from our grief, is the distance from our true nature."

Our minds create the abyss - that huge chasm. What

will take us across that gap? How do we get close to who we really are - how can we realise pure love in itself, that sublime peace which does not move towards nor reject anything? Can we hold every sorrow and pain of life in one compassionate embrace, coming deeply into our hearts with pure awareness, mindfulness and wise reflection, touching the centre of our being? And as we realise who we are, can we learn the difference between pain and suffering?

What is grief really? It's only natural that when someone we are close to dies, we grieve. We are attached to that person, we're attached to their company, we have memories of times spent together. We've depended on each other for many things - comfort, intimacy, support, friendship, so we feel loss.

Through knowing the transcendent, knowing who we really are - knowing the body as body, earth as earth, water as water, the mind element as mind element, etc. - we come to the realisation that we are ever-changing and we touch our very essence, that which is deathless. We learn to rest in pure awareness.

In our relationships with each other, with our families, we can begin to use wisdom as our refuge. That doesn't mean that we don't love, that we don't grieve for our loved ones. It means that we're not dependent on our perceptions of our mother and father, children or close friends. We're not dependent on them being who we think they are, we no longer believe that our happiness depends on their love for us, or their not

leaving, not dying. We're able to surrender to the rhythm of life and death, to the natural law, the Dhamma of birth, ageing, sickness and death.

We do this by letting go of the future and of the past. This doesn't mean we forget our duties and commitments. We have our jobs and the schedules we have to keep, we have our families to take care of, and our daily routines; but in every single thing that we do, we pay close attention, we open. We allow life to come towards us, we don't push it away. We allow this moment to be all that we have, contemplating and understanding things the way they really are - not bound by our mental and emotional habits, by our desires.

We learn little by little to come face to face with our own direct fears and vulnerability, to step into the unknown with courage and openness, and to touch near to the mysteries of this traverse through the human realm to an authentic self-fulfilment. This process happens in the present moment through mindfulness and clear understanding of our own direct experience.

It is by truly being in the present that we can touch what we fear the most and understand it. With wise reflection, we see the emptiness of it. In that emptiness, all things can abide, all things come to fruition. We begin to see the Dhamma, and to make peace with things just as they are. This peace is joy itself, and the very fount of our true freedom. It is the culmination of the Noble Eightfold Path...

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 226577, 252867 Fax : 977-1-240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

प्रश्नको सही उत्तर दिई आकर्षक धर्म उपहारको बिजेता बनी

- १) नेपालमा अहिले सम्ममा प्राप्त लिपि मध्ये सबैभन्दा पुरानो लिपि कुन हो ?
- २) आर्य अष्टांगिक मार्ग अन्तर्गत सम्यक व्ययाम भन्नाले के लाई बुझाउछ ?
- ३) ऐतिहासिक मान्यता अनुसार सबैभन्दा बढी बौद्ध चैत्यहरु कसले निर्माण गरेर गएका छन् ?
- ४) भगवान बुद्धका अग्र उपास्थापक (निजी सचिव) को हुनु ?
- ५) धम्मपद त्रिपिटकमा कुन निकाय अन्तर्गतको ग्रन्थ हो ?

बौद्ध पत्रमित्रता

नाम : रचना बज्राचार्य
शिक्षा : दश जोड दुई
परिचरित स्तर : सद्धम्म पालक उपाधी
वर्ष : १८
ठेगाना : ल.पु. -१६, धलायचा, इलाननी
Hotmail : rachana-bj@hotmail.com

नाम : कोमल शाक्य
शिक्षा : साधारण
परिचरित स्तर : सद्धम्म पालक उपाधी
ठेगाना : ल.पु. - १६/११६ तुछे, नकबहिल
Hotmail : elanani16@yahoo.com

नाम : राजु गौतम 'आंसु'
शिक्षा : वि.ए.
परिचरित स्तर : ३
ठेगाना : बर्दिया, नेउलापू (१)

नाम : सुनेना शाक्य
शिक्षा : एस.एल.सी.
परिचरित स्तर : सद्धम्म पालक उपाधी
वर्ष : १८
ठेगाना : ल.पु.-१६, धलायचा, इलाननी

आनन्द भूमि २९,१० अंकमा प्रकाशित प्रश्नोत्तरमा ३२ जना सहभागी रहेतापनि निम्न ५ जनाले सही उत्तर मिलाउनु भएको छ । गोला प्रथाद्वारा प्रेमराज शाक्य, धादिङ्गलाई धर्मोपहार प्रदान गरिने भएको छ । विजयी सहभागीलाई हार्दिक बधाई तथा सम्पर्क गर्नुहोला ।

सही जवाफ पठाउनेहरूमा : श्रामणेर आचारो-वानेश्वर, सपना अबाले- कुलेश्वर, सानु बज्राचार्य- गल्कोपाखा, शिलशोभा शिल्पकार-कुसन्ती

सम्पादकलाई चिठी

२०५८/११/१२

श्रद्धेय सम्पादकज्यू,
आनन्द भूमिमा बुद्धधर्म, संस्कृति, बौद्ध व्यक्तित्वहरुका बारेमा पढ्न पाउँदा हामीलाई खुशी लागेको छ । प्रत्येक अंकमा नेपालका श्रद्धेय भन्तेहरु, जसले ठूलो योगदान दिनु भएको छ, उहाँहरुको जीवनी पक्षलाई क्रमशः प्रस्तुत गरिदै लान सके राम्रो हुने सुझाव दिन चाहन्छु भने श्रद्धेय डा. आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरका लेख रचनाहरु पुनः समय सापेक्ष रूपमा प्रकाशित गर्नु हाम्रो बौद्ध साहित्यिक क्षेत्रमा ठूलो कदर एवं गर्वको विषय हुनेछ । यसरी नै यस मासिक पत्रिकामा अँग्रेजी भाषामा प्रकाशित हुने रचनाहरु सारै नै कठिन भाषा भएको हुँदा सक्दो सरल भाषामा लेखिएका रचनाहरु प्रकाशन गर्नु हुन अनुरोध गर्दछु ।

विनीत

मिरा र पेमा (ठमेल)

श्री सम्पादक,

आनन्दकुटी विद्यापीठका हामी विद्यार्थीहरुले अफसम्म श्रद्धेय भन्तेहरु अमृतानन्द, महानाम, अश्वघोष, कुमारकाश्यप, सुदर्शन आदि विद्यापीठमा रहनु हुँदा सिकाउनु हुने नैतिक शिक्षा पाठले आजसम्म पनि हामीलाई बर्हाहरुको स्मरण गराइरहेको छ । वास्तवमा आनन्दकुटी विद्यापीठ बौद्धहरुको पसिनाले स्थापित विद्यालय हो । आज यसले पचास वर्ष पार गरिसकेको छ । यसमा विशेषतः श्रद्धेय भन्तेहरुको ठूलो योगदान रहेको कुरालाई कसैले नकानं सक्दैन तर अस्ति विद्यालयमा आयोजित स्वर्ण जयन्तीका दिन श्रद्धेय भन्तेहरुलाई उचित कदर गर्न नसकेको अफसोचको कुरा हो । बर्हाहरुलाई उचित आसन समेत व्यवस्था गर्न नसक्नेहरुले मात्र औपचारिकता निभाउन निमन्त्रणा दिनु नै पर्ने किन ? यसमा आयोजक कमिटीको दृष्टि अन्धो भएको स्पष्ट देखिन्थ्यो । भिक्षुहरुबाट बुद्धधर्मको नाउँमा स्थापित हाम्रो विद्यालयले बर्हाहरुप्रति कदर सम्मान गर्नुपर्नेमा यस्तो व्यवहार गर्दा स्वयम् हाम्रो विद्यालयकै निमित्त विडम्बनाको विषय भएको छ । यसतर्फ प्रिन्सिपलको ध्यान गए राम्रो हुने थियो ।

प्रकाश, विजय, डोल्मा, सुरेश (भु.पु. विद्यार्थीहरु)

बौद्ध गतिविधि

त्रय परियत्ति केन्द्रको मैत्री भेटघाट

१३ माघ, कीर्तिपुर । ललितपुर, नागवहालमा अवस्थित दिपंकर परियत्ति शिक्षाको आयोजनका दिपंकर परियत्ति शिक्षालय, शाक्यसिंह परियत्ति केन्द्र र यशोधरा परियत्ति केन्द्रको संयुक्त रूपमा मैत्री भेटघाट (वनभोज) स्थानीय श्री कीर्ति विहार कीर्तिपुरमा सम्पन्न भयो ।

धार्मिक रूपमा सम्पन्न सो भेटघाट विहारका प्रमुख भिक्षु सुदर्शन महास्थविरद्वारा पञ्चशील प्रार्थना पछि शुभारम्भ भएपछि क्रमशः दिपंकर, शाक्यसिंह, यशोधरा परियत्तिका प्रतिनिधिहरू विद्यालक्ष्मी शाक्य, देवेन्द्र वज्राचार्य तथा पञ्चराज शाक्यले आ-आफ्नो केन्द्रको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भयो ।

यस पछि आयोजित हाजिर जवाफ प्रतियोगितामा शाक्य सिंह, दिपंकर, यशोधरा क्रमशः प्रथम, द्वितीय तथा तृतीय भएको थियो ।

उपासक ज्ञानज्योती कसांकारको सौजन्यमा एवं हेरिकाजी सुजिकाको प्रयासमा सम्पन्न सो एक दिने भेटघाट कार्यक्रम अमिता धाख्वाद्वारा सञ्चालन गरिएको थियो ।

आनन्दकुटी विहारमा बुद्ध पूजा धर्मदेशना

१५ माघ, काठमाडौं । आनन्दकुटी विहार स्वयम्भूमा मिला पुन्हीका दिन विहान बुद्ध पूजा-धर्म देशना-दान,

प्रदान एवं भोजन दान कार्य श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो । श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि श्रद्धेय भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविरबाट बुद्ध पूजा भएको थियो । यसरी नै धर्म देशना गर्नुहुने भिक्षु अस्सजिले धर्मलाई व्यवहारमा उतार्ने प्रयास गरि रिस, वैरभाव, क्रोधलाई शान्त पार्नु पर्ने कुरा प्रस्तुत गर्नु भयो ।

उपस्थित सम्पूर्ण भिक्षु श्रामणेर अनागारिका एवं सम्पूर्ण उपासक उपासिकाहरूलाई जलपान-भोजन व्यवस्था गरिएको थियो । प्रत्येक पूर्णिमा मनाउने कार्यको व्यवस्था आनन्दकुटी विहार दायक सभाद्वारा सम्पन्न गरिदै आएको छ ।

उपासक गणेशमान डंगोलको निधन

१८, माघ काठमाडौं । आनन्दकुटी विहार गुठीका आजीवन सदस्य तथा बुद्ध जयन्त समारोह समितिका सदस्य एवं वरिष्ठ पत्रकार ईश्वरमान सिंका पिता गणेशमान डंगोलको ९० औं वर्षमा दिवंगत हुनु भयो । राणा शासन कालदेखि ज्ञानमाला भजन खलमा सक्रिय रूपमा लाग्नुभएको उहाँ उपासक गोरखा दक्षिण बाहु पदबाट विभूषित व्यक्तित्व हुनुहुन्छ ।

Very Happy New Year 2002

Universal Computer Service

7/97, Majipat, Jaisidewal, Kathmandu, Nepal
Phone : 225904 (Off.), 255764 (Res.)

Our Service : Windows Package Training, Desktop Publishing, Translation English to Nepali, Nepali to English.

पोखरा विहारमा आँखा शिविर सम्पन्न

२० माघ, पोखरा । पोखरास्थित धर्मशीला बुद्ध विहारमा युवा बौद्ध संघको आयोजनामा एकदिने आँखा शिविर सम्पन्न भयो । का.जि.प्र. अधिकारी टिकाराम अर्यालद्वारा उद्घाटित सो शिविरमा रविन्द्र माकाजु, युवा बौद्ध संघका सल्लाहकार प्रकाशमान गुभाजु, नारायण उदास र बसन्त उदासले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो । संघका अध्यक्ष प्रकाश उदासको सभापतित्वमा सम्पन्न सो शिविरमा ३६५ जनाले आँखा परिक्षण गराए भने १४ जनालाई शल्यक्रिया को व्यवस्था गरिएको छ ।

शिविर उप समितिका संयोजक विनोदरत्न शाक्य द्वारा स्वागत गरिएको थियो ।

नमोबुद्धमा बुद्ध पूजा सम्पन्न

२० माघ, काभ्रे । भिक्षु संघरक्षित र अ.धर्मरक्षिताको नेतृत्वमा संघाराम विहारका उपासक उपासिकाहरू ऐतिहासिक तिर्थ स्थान नमो बुद्ध (नमुराः) पुगी बुद्ध पूजा धर्म देशनाको आयोजना गरियो ।

भिक्षु संघरक्षित समक्ष शील प्रार्थना पछि सम्पन्न धार्मिक समारोहमा उहाँले नमो बुद्धको ऐतिहासिक पक्ष औल्याउनु भई महासत्व जातक उल्लेखगरी महिमा वारे प्रकाश पार्नु भयो । सोही वेला शारदा तुलाधर, पञ्चकुमारी नकमी, मीना मानन्धर र प्रेम बहादुर तामाङ्को सक्रिय व्यवस्थापनमा खानपान सके पछि सो भ्रमण टोली नाला स्थित करूणामय मन्दिर दर्शन गर्न पुगेका थिए ।

उपसंघनायक श्रद्धेय सुबोधानन्द महास्थविर को ८७ औं जन्मोत्सव सम्पन्न

२४ माघ, काठमाडौं । वर्तमान नेपालका श्रद्धेय उपसंघनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरको ८७ औं शुभ-जन्मोत्सव एक धार्मिक समारोहका साथ सम्पन्न भएको छ । उहाँको सु-स्वास्थ्य एवं दीर्घायुको कामना सहित भिक्षु महासंघबाट बुद्ध पूजा एवं परित्राण पाठको आयोजना गरिएको थियो भने श्रद्धेय उपसंघनायक भन्तेले आफ्नो जन्मदिनको उपलक्ष्यमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको दिगो विकासको निमित्त कम्प्यूटरको प्रिन्टरको लागि नगद रु. ५०,०००/- प्रदान गर्नु भएको थियो ।

बाह्रमण भिक्षु सुभद्र ६८ बर्षमा पवेश

२९ माघ, पोखरा । धर्मशीला बुद्ध विहार निवासी वयोवृद्ध श्रद्धेय भिक्षु सुभद्रको ९८ औं शुभ जन्मोत्सव माले पाटनमा एक समारोहका बीच उहाँको सुख-सुस्वास्थ्य र दीर्घायुको कामना गरी मनाइयो ।

वि.सं. १९६१ मा कास्की जिल्लाको घाचोकमा जन्मनु भएका वयोवृद्ध भिक्षु सुभद्र ७५ वर्षको उमेरमा बुद्ध शासनमा प्रव्रजित भई प्रवेश गर्नुभएको थियो । उहाँको शुभ जन्मोत्सवमा भिक्षु संघबाट परित्राण पाठ गरी शुभारम्भ भएको सो धार्मिक सभा भिक्षु श्रद्धानन्दबाट पञ्चशील प्रार्थना पछि शुरू भएको थियो । सो सभामा भिक्षु कोण्डन्य,

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह छ

जसले बत्ति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors

Tilganga Auto Care Pvt. Ltd.

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Nepal, Tel : 483981, 470362, 490067, Fax : 977-1-474193

पूर्व मेयर भोला थापा, नगर विकास समितिका अशोक पालिखे, बुद्धिजीवी डा. गहेन्द्र मान उदासले श्रद्धेय भिक्षुको योगदान माथि प्रकाश पार्नु भयो ।

श्रद्धेय भिक्षु गृहस्थ हुँदाका छोरा बुहारीहरू, लम्साल परिवारले उहाँको जन्मोत्सव आयोजना गर्नु भएको थियो ।

त्रय पुस्तक प्रकाशित

बुद्ध धर्मको साहित्यिक भण्डार अभिवृद्धि हुँदै जानु स्वयं हाथै लागि सुखकर विषय हो । त्यसमाथि पनि सबैले बुझ्ने भाषाको माध्यममा पुस्तक प्रकाशित हुनु आजको सन्दर्भमा राम्रो पक्ष मान्न सकिन्छ ।

हालसालै नेपाली भाषामा धम्मपदट्ट कथा, बुद्धोपदेशित धर्म र विशाखा चरित्र प्रकाशित भएको छ । भिक्षु जगदीश काश्यपद्वारा लिखित ८३ पृष्ठको बुद्धोपदेशित धर्म र भिक्षु प्रज्ञारश्मिद्वारा लिखित ४९ पृष्ठको विशाखा चरित्र यी दुवै पुस्तक दोलेन्द्ररत्न शाक्यवाट अनुवाद भएको हो भने आचार्य बुद्धघोष कृत धम्मपदट्ट कथा भाग-१ को रूपमा नानीमैया मानन्धरद्वारा नेपाली भाषामा प्रकाशित भएको छ । १७१ पृष्ठमा प्रकाशित सो ग्रन्थमा धम्मपदको यमक वरग र अप्पमाद वरग अन्तर्गत गाथा सहित साक्षिप

कथाहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

सो ग्रन्थमा मूल अट्ट कथाको आधार लिई नानी मैया मानन्धरले नौलो ढंगमा लेख्नुभएको देखिन्छ भने लेखिकाले धम्मपदट्ट कथा भनेर पुस्तकको नाम दिएको उपयुक्त देखिदैन । सो ग्रन्थ को मूल्य रु. १००/- राखिएको छ भने प्रल्हाद कृष्ण मानन्धर प्रकाशक र हनुभएको छ ।

बागलुङमा धार्मिक कार्यक्रम

धवलागिरि हिमालको छत्र छायाँमा अवस्थित एकमात्र

नगरपालिका बागलुङको ज्ञानोदय बुद्ध विहारको उपासक उपासिकाहरूले बौद्ध संस्कार अन्तर्गत उपासक विरेन्द्र शाक्य, उपासिका विपस्सना, कृष्णमाता तथा अन्य उपासक उपासिकाहरूले आफ्नो दिवंगत आफन्तहरूको मंगल कामनासहित आ-आफ्ना घर र विहारमा सामूहिक परित्राण पाठ गराएका छन् । स्मरण रहोस बागलुङमा परित्राण पाठ गर्दा बुद्धपूजा सरह मंगल सूत्र, रत्न सूत्र र मैत्री सूत्रको पालि र नेपाली दुवैमा उपासक उपासिकाहरूले नै पाठ गर्छन् । यस नयाँ पाठ गर्ने पद्धतिले भिक्षुहरूले नै पाठ गर्नुपर्छ भन्ने मानसिकता रहेको छ भने पाली नेपाली पाठले परित्राणभिन्न रहेको विशिष्ट बुद्ध शिक्षाहरू पाउन सक्ने भएका छन् ।

डा. नरेश मान Man of the year 2000

त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा बुद्धधर्म अध्ययन विभागका प्रमुख डा. नरेश मान वज्राचार्यलाई Man of the year 2000 को रूपमा अमेरिकी संस्थाले सम्मानित गरेको छ । Buddhism in Nepal विषयक विद्यावारिधी गर्नुभएका उहाँ बुद्ध धर्म अध्ययन विभागका प्रथम विभागीय प्रमुख पनि हुनुहुन्छ । २ वर्षसम्म संस्कृति विभाग अन्तर्गत संचालित बुद्धधर्म अध्ययन (Buddhology) यस वर्षदेखि Post Graduate Diploma in Buddhist Studies स्वतन्त्र विभागको रूपमा संचालन भैसकेको छ । विभागीय प्रमुख डा. नरेशमान वज्राचार्य सकृय रूपमा नयाँ बौद्ध अध्ययन विभागलाई व्यवस्थापित गर्नमा तल्लीन हुनुहुन्छ भने केही वर्षपछि बुद्धधर्मको अध्ययनमा स्नातकोत्तर कक्षा संचालन गर्ने सोचलाई कार्यरूप दिने तर्फ आवश्यक क्रियाकलापहरू भैरहेको कुरा वहाँ विभागीय प्रमुख सहर्ष वताउनु हुन्छ । साथै नेपालमा छुट्टै बौद्ध विश्वविद्यालय स्थापना गर्न यस बुद्धधर्म अध्ययन विभागलाई विकास गरिदै लगेर पनि अहम् भूमिका निभाउन सक्ने हुनेछ भन्ने वहाँको धारणा रहेको छ ।

थेरवादी बुद्धधर्म सम्बन्धी विचार गोष्ठी

३ फागुन, काठमाडौं । बागवजार स्थित धर्मचक्र आश्रममा दायक परिषदको आयोजनामा थेरवादी बुद्धधर्म सम्बन्धी विभिन्न संघसंस्थाहरूका प्रतिनिधिहरूको बीच विचार विमर्श गोष्ठी सम्पन्न भयो । भिक्षु आनन्द लगायत सुश्री नानीमैया मानन्धर, डा. सानुभाइ डंगोल, हर्षमुनि र शान्तरत्न शाक्य, त्रिरत्न मानन्धर, वखतवहादुर चित्रकार, लोकवहादुर शाक्य, विष्णुरत्न शाक्य, कृष्ण कुमार प्रजापतिले थेरवाद बुद्धधर्म, यसको उपादेयता र समस्याहरूको विषयमा प्रकाश पार्नुभयो ।

उपोसथागार भवन शिलान्यास सम्पन्न

३ फाल्गुण, भक्तपुर । मुनि विहारस्थित उपोसथागार भवन शिलान्यास कार्य नेपालका श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरको समुपस्थितिमा सम्पन्न भयो । सोही वेला आयोजित शिलान्यास समारोहमा श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर, भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, भक्तपुरका प्रमुख प्रेम सुवाल, ललितपुरका प्रमुख बुद्धिराज वज्राचार्य, महार्माहम थाईल्याण्ड र म्यानमारका राजदूतले शुभ कामना मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो । सोही समारोहमा भिक्षु विपस्सी र शाक्य सुरेन्द्रद्वारा सम्पादित दिवंगत श्रद्धेय रत्नज्योती महास्थविर स्मृति ग्रन्थ विमोचन गरिएको थियो । उपोसथागार भवन निर्माण समितिका अध्यक्ष भिक्षु नन्दले रू. ७० लाखको लागतमा उपोसथागार निर्माण हुने कुरा बताउनु भयो ।

Late Ven. Vikkhu Ratnajyoti Mahathero
(A Commemorative Volume)

आनन्दकुटी विद्या पीठको स्वर्ण जयन्ति

५ फाल्गुण, स्वयम्भू । आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविरद्वारा २००८ सालमा संस्थापित आनन्दकुटी विद्या पीठको स्वर्ण जयन्ति श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र विर विक्रम शाहदेवको समुपस्थितिमा सम्पन्न भयो ।

नेपालमा धेरैवादा बुद्ध शासनको पुनर्जागरण को लगत्तै एवं प्रजातन्त्रको स्थापना सँग सँगै आचार्य भिक्षु अमृतानन्दको नेतृत्वमा स्थविरवादी बौद्धहरूको अथक प्रयासमा सर्वप्रथम आनन्दकुटी विहारवाट शुरूवात गरी आजको यो अवस्थामा आनन्दकुटी विद्या पीठले आफ्नो गरिमामय अस्तित्व बनाउन सक्नु सवैको लागि खुशीको कुरा मान्न सकिन्छ ।

यस विद्यापीठको विकासमा स्थविरवादी बौद्ध भिक्षुहरूको अथक प्रयास एवं योगदानलाई विर्सनु दुःखदायी हुनेछ । बौद्धहरूको नै एक ताका यो स्कुल बौद्ध विद्या पीठको रूपमा परिचित भइसकेको यस स्कुलको स्वर्ण जयन्तीको अवसरमा विभिन्न कार्यक्रम संचालन गरी एउटा स्मारिका समेत प्रकाशनमा ल्याएको छ ।

त्रि.वि.वि. इतिहास विभागको सराहनीय कार्य

१३ फाल्गुण, लुम्बिनी । त्रिभूवन विश्व विद्यालय अन्तर्गत इतिहास विभागले बुद्धभूमि नेपालको पुरातात्विक एवं ऐतिहासिक महत्त्वले भरिएको लुम्बिनी, रामग्राम र कपिलवस्तु क्षेत्र मै विभिन्न १३५ जना प्राध्यापक, सह प्राध्यापकहरूको सहभागितामा तीन दिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न भएको छ ।

यसरी मूल क्षेत्रकै प्राङ्गणमा यो भन्दा पहिले धर्मोदय सभाले कार्यक्रमको आयोजना गरी कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने शुरूवात गरेका थिए भने हाल इतिहास विभागले आयोजना गरेको सो कार्यशाला गोष्ठी त्रि.वि.वि. संस्कृत विभागले पनि गर्नु पर्ने कुरा उठेको छ र सांस्कृतिक क्षेत्रमा संस्कृति मन्त्रालयवाट हुनु पर्ने कार्य इतिहास विभागवाट भएको कुरामा प्रशंसा पाएको देखिन्छ ।

May all sentient being attain the highest state of completeness

中国出口商品基地建设 (西藏) 公司

China National Export Bases Development (Tibet) Co.

No. 75 Jmzhu Xilu Lhasa City, Tibet